

ЛЕЗГИ Газет

**Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед ч'ал хуьх!**

1920 – йисалай акъатзава

N 31 (11040) хемис 4 – август, 2022 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Кимивилер винел акъудна

2-августдиз РД-дин Гьукуматдин Председатель Абдулмуслим Абдулмуслимован регъбервилек кваз совещание кьиле фена. Анал Дагъустан Республикада “Экология” милли проектдин сергъятра аваз федеральный “Михьи уьлкве” проект уьмуьрдиз кечирмишуниз талукъ месэлайрикай ихтилат фена. Идан гьакъиндай “Лезги газетдиз” РД-дин Гьукуматдин пресс-къуллугъди хабар гана.

“Экология” милли проектдин сергъятра аваз федеральный “Михьи уьлкве” проект уьмуьрдиз кечирмишунин мураддалди РД-дин гьукуматди алаатай йисуз Хасавюрт, Каспийск, Южно-Сухокумск ва Буйнакск шегьерра арадал атанвай иесисуз хьуртар терг авун патал махсус проектдин документар тукьлуьруник кьил кутунай. И кар патал бюджетдай герек къадар такъатарни чара авунай.

2023-йисуз кьиле тухвана кланзавай и жуьредин крариз федеральный центр субсидияр ахъайиз гъазур я. И кар патал герек къадар тамам документар кватна кланзавай. Гьа гьисабдай яз - рекультивация ийидай объектриз талукъ проектдин документар экологиядин госэкспертизадай акъатнавайдан гьакъиндай, тамамарзавай кваллахриз акъатзавай харжарин сметадин гьакъикъивал тестиьарзавай документриз ганвай хъсан къиметдин къарарар ва масабур. И документар вахтунда гъазурун пудратчийрин кваллахдилайни аслу тир.

Декабрдин вацра талукъ объектар рекультивация ийидай компания тайинарна ва икьрарар кутуна. Ачух конкурсдин нетижайрин бинедаллаз “Гидропроект” ООО (Санкт-Петербург, генподрядчик) гъалиб хъана. Субподрядчик яз “Р-ОСПРОЕКТ” ООО (Владикавказ шегьер) тайинарна.

Икьрардин умуми къимет 33,8 мил-

лион манат тир. Пудратчидиз аванс яз 10,2 миллион манат вахтунда гана.

“Къенин юкьуз лугьуз жеда хьи, проектдин документар тукьлуьрна куьтягнава. Гьа са вахтунда экологиядин ва тамамарзавай кваллахрин сметадин гьакъикъивал тайинарзавай экспертизаяр тухванвач. Яни пудратчиди икьрарда къалурнавай вири кваллахар вахтунда тамамарнавач (2022-йисан 27-апрелдалди авуна кланзавайди тир)”, - лагъана РД-дин премьер-министрди.

Абдулмуслим Абдулмуслимова къейд авурвал, тамамарна кланзавай кваллахар пуд вацран куьлуьхъ янава. И кар сеbeb яз, пуд вацра 1,3 миллион манат пеня атанва. Гьалар ихтинбур ятлани, чна гъилевай йисан 1-сентябрдалди Россиядин тлебиатдин ресурсрин ва экологиядин рекъяй министрстводиз документрин тамам пакет агакъарун лазим я. Тахъайтла, чи гъилляй къведай йисни акъатда. И крар тукьлуьрун патал са варз ама. И месэла чна гьикъ гъялун лазим я? - элкъвена рахана РД-дин Гьукуматдин Председатель жавабдарвал хиве авай ксарихъ.

Объектар рекультивация авун патал гъиле кунвай проектдин документар вахтунда гъазур тавунин гьакъиндай гъавурда тунин ихтилатар “Р-ОСПРОЕКТ” ООО компаниядин субпудратчидин векил Казбек Хутинаева авуна. Ада гъавурда турвал, кваллахда четинвилер РД-дин Росприроднадзорди винел акъудай кимивилерихъ галаз алакълу я. Жемиятдин иштираквални аваз веревирдер кьиле тухун тавурвилляй материалар элкъуьрна ва “Гидропроект” ООО-див вахкана. Проектдин документриз жемиятдин иштираквал аваз мад сеферда килигуниз мажбур хъана.

“Жемиятдин веревирдер акъалтларнава ва герек вири материалар 27-июл-

диз государстводин экологиядин экспертиза авун патал Росприроднадзордив вахканва. Къуватда авай законодательстводин бинедаллаз государстводин экологиядин экспертиза кьве вацра тухун мумкин я”, - лагъана ада.

А. Абдулмуслимова къейд авурвал, везифайрив жавабдарсузвилелди эгечуьникди, бюрократвилени гьерекатриз рехъ гуники дагъустанвиар патал лап важиблу экологиядин месэла гъялзавай кваллах мад са йисан гьугъуьна гъатун мумкин я.

Ада Дагъустандин тлебиатдин министрстводин, “Дагводсервис” ГКУ-дин ва “Гидропроект” ООО-дин пешекарлар месэла гъялун патал герек серенжемар къабулун ва проектдин вири документар гъаз Москвадиз фин тапшурмишна. И кваллахдин нетижайрикай РД-дин Кьил Сергей Меликовни хабардарда.

Гьа и юкьуз А. Абдулмуслимова Къизилорт шегьерда эцигъзавай цин объектриз талукъ совещание кьиле тухвана.

Къизилорт шегьерда 40 агъзурдав агакъна агъалияр яшамис жезва. Аниз Миатли-Махачкъала водоводдай суткада 18-20 агъзур кубометр яд агакъарзава. Анай яд суткада 12 агъзур кубометр михьи ийизвай имаратриз къевезва. Нормайрал асаслу яз, шегьерэглийри 19 агъзур кубометр яд ишлемишун лазим я.

Кваллахдиз къеци гузвай месэла вуч я лагъайтла, шегьердин къенепатан сетар (78 процент) лап куьгъне хъанва. Яд михьи ийидай имаратни куьгънеди я. Кардик квай 176 километр сетрикай 69 километрдин турбаяр дегишарна кланзава.

Шегьердин агъалияр хъвадай целди таъминарун хъсанаруни мураддалди, республикадин инвестициярин программадин сергъятра аваз, пуд объектдин проектдин сметадин документар тукьлуьрзава.

Нумрадай клела:

ЖЕМИЯТ

Квалералди таъминарзава

2019-йисуз квалер маса къачудай сертификат гайи афгъанвийрин къадар 65 тиртла, 2020-йисуз 83-дав агакъна. 2021-йисуз и рекъем 104-дан гзаф хъана. Ци афгъанвиар патал бюджетдин гъисабдай 309 миллион манат пул ахъайдайвал я.

▶ 2

БАТАНПЕРЕСВАП

Шад сувар хъиз

Къе ВМФ-дин частарин ихтиярда, гъихътин душман хъайтлани, адаз жавабгуз жедай гимияр ава: авианосецар, крейсера, эсминецар, фрегата, корветар, десантдин гимиярни. Абурун мумкинвилер, къудрат, къуват Сириядин Республика кьеве тваз алахъай террористрин гъужумриз акси гьерекатар ийидайвални акуна.

▶ 3

ЖЕМИЯТ

Инсан чклизва... Гьикъ хуьда?..

...Са къадар хуьрера агъваллу рухвайрини рушари чпин агъалийриз са бязи къулайвилер, кваллахдай шартлар яратмиш тавунани туш. Саниз газ тухванва, сана ял ядай квалер кардик кутунва, муькуьна фермаяр эцигнава...

▶ 4

ТАРИХ

КУЬРЕ: азад жемиятрин союз

Лезгийриз чпин барбатнавай хуьрер, майшатар арадал хкун патал вахт герекзавай. Вири чпин мулкар авадан хъуьрунал машгуьл тир. Са шумуд хуьруьн чан аламай агъалийри, сад хъана, цийи хуьрер кутазвай.

▶ 5

МЕДЕНИЯТ

Чехи устадиквай веревирдер

Малум тирвал, Б. Айдаев Лезги театрдin тарихда сад лагъай милли пешекар режиссёр тир. Москвада режиссёрвилени курсар куьтягна хтайдалай куьлуьхъ Б. Айдаева сифте яз Къ. Межидован “Урусатдин цуьк” пьеса сегънедал эцигнай.

▶ 6

ЭКОНОМИКА

Кваллахни авуна, ялни яна

И юкьуз тамун са шумуд чкадал “Тлебиат хуьх!”, “Зирзибилар гадармир!”, “Там чи девлет я!”, “Чилин ва ч'алан михъивал хуьх!”, “Тлебиат клан хуьх!”, “Там цукай хуьх!” ва ихътин маса келимаяр кхъенвай плакатарни алкълурна.

▶ 8

СПОРТ

Ахъегъа кьиле фида

20-августдиз Ахъегъа мини-футболдай Нариман Гъазалиеван савкъатар патал акъажунар кьиле фида. Спортдин сувар Украинада кьиле физвай махсус серенжема телеф хъайи дагъустанвийрин экуькъаматдиз бахшдайвал я.

▶ 15

Газурвилер аквазва

Хазран КЪАСУМОВ

Дагъустан Республикадин Кьил Сергей Меликова 2022-йисан 22-июлдиз тухвай совещанидин бинедаллаз ва Стлал Сулейманан райондин администрациядин кьарардалди яшайишдинни коммунальный майишатар 2022-2023-йисарин зулунни хьуьтлуьн сезондиз газурин серенжемрин план тамамарунал ва яшайишдин объектрал тухудай кьвалахрал гуьзчивалдай комиссия тестиьарнай.

Райондин кьилин кьарардалди ЖКХ-дин объектар зулунни хьуьтлуьн сезондиз газурин рекьий райондин штабни тестиьарнава.

Райондин мулкунал чимивилелди таъминардай ва теплосетдин тешкилатар алач. Муниципалитетда гзаф квартирайрин 17 кьвал ава. Яшайишдин и квалера арада масад авачиз идара авунин кьайда хянава.

Тухудай серенжемрин план ва комиссиядин составдикай делилар Дагъустан Республикадин яшайишдин инспекциядиз ва талукь тир маса идарайриз рекье тунва.

Зулунни хьуьтлуьн сезондиз газурвилер акунин кьвалахар кьиле физвай гьалдикай райондин администрацияди вацра садра РД-дин промышленностдин ва энергетикадин министерстводизни малумат гузва.

Алай вахтунда тестиьарнавай пландин бинедаллаз ЖКХ-дин объектри зулунни хьуьтлуьн сезондиз газурин кьвалахар тухузва. Кьилди кьачуртла, райондин вири хуьрера, образованидин, здравоохраненидин ва культурадин идарайра цаяр хьийидай сезондиз газурвилер аквазва. ИкI, образованидин тешкилатра цаяр хьийидай кьурулуш кьайдада тунин кьвалахар тамамарзава.

Агъа Стлалрин юкьван мектебда газдин 6 котел гьили тукьурнавай бур я. Абур дегишарунин лазимвал ава. Кьасумхуьруьн 1-нумрадин СОШ-да авай 2 котелдикай сад кьайдада авач.

Курхуьруьн 1-нумрадин СОШ-дин 2 котелдикай сад чурузва. Герейханован 2-нумрадин мектебдин 2-корпусдиз чимивал гузвай котелни ремонт хьувунин чарасузвал ава. Вени Стлалрин школадин 2 котелдикай сад кьвалахиз жедай гьалда авач.

Хутунрин ва Пиперхуьруьн мектеб-риз газ гьанва, анра бугьадалди чимивал гудай кьурулуш кардик кутуна кланзава.

Ичинрин школа кирида кьунвай дараматда ава, ана кларасралди цай хьувуна чимивал твазва.

Агъа Хьартастрин ва Вени Хьартастрин школайри документар газурнава, газдин кьурулушдихь галкьурдай ихтияр кьачунва. Гила кламайди и кар кьилиз акьудун я. Клацугьрин СОШ-диз газдин пич ва счетчик кьачунва, амма хуьруьн газопроводдиз газ ахьайдалди, и кьурулушдихь галкьурдай ихтияр ганвай документар кьабулзавач. Алай вахтунда чимивал гудай кьурулушдин насос кьвалахдай кьайдада авач.

Зизирин мектебда чимивал гудай кьазан ремонт авунин лазимвал ава, Алкьвадрал 2 котелдикай сад кьайдада авач, идан гьакьиндай кьуллугьзавай тешкилат хабардарнава.

Цийи Макьарин ва Вени Стлалрин аялрин бахчайра газдин котелар дараматрин кьенепата ава, абур кьецел акьудун патал цийи дараматар эцигун лазим я. Нуьцлугьрин аялрин бахчадин котел гьили тукьурнавайди я. Кьварчагьрин аялрин бахчадини газдин котелдин тадаракар ремонт хьувуна кланзава.

Муниципалитетдин культурадин идарайрани зулунни хьуьтлуьн сезондин вахтунда объектри ара атлунар авачиз кьвалахун патал тайин серенжемар кьабулзава. Абурун план тукьурнава. Объектар зулунни хьуьтлуьн сезондиз газурин кьвалахрал "ЖКХ ва авадамламышун" МКУ-ди ва райондин комиссияди гуьзчивал тухузва.

Райондин культурадин хиле 5 идара ава, гьа жергедай тир И.Г. Тагьирован тварунихь галай ЦТКНР-дихь чкайрал - 35, ЦБС-дихь 27 филиал ава. Хуьрерин клубрин 19 дараматда газ ава, амай чкайра пичера цай хьийизва.

Библиотекайрикай 17-да газ ава, 7-да пичера цай хьийизва, 4 библиотека кьилдин ксарин квалера ава.

Газ тухванвай вири идараяр цай хьийидай сезондиз газур я, амма пул тагун себеб яз, бязи идарайрин газ атланва.

Культурадин имаратда, аялрин музыкальный ва художественный школайрани профилактикадин кьвалахар тухванва, чимивал гудай кьурулушар кьайдада ава.

Хуьрерин 11 библиотекада кларасар кудай пичер эцигнава. Анриз кларасар жун патал тамарин майишатдихь галаз икьрарар кутлунун ва пул гун лазим я. И месэла вахтунда гьалайтла, цаяр хьийидай сезондалди газурвилерин вири кьвалахар акьалтI жеда.

"Сулейман-Стальский ЦРБ" ГБУ-дани сагьламливин идарайра зулунни хьуьтлуьн сезондиз акьвазунар авачиз ва санитариядинни чимивилин кьайда хуьналди кьвалах авун патал са жерге серенжемар кьиле тухванва. Серенжемрин пландин бинедаллаз хьувуна кланзавай кьвалахар 15-августдидай 25-сентябрдалди тамамарна куьтыгда.

Медицинадин 8 идарада (ФП-ра ва ФАП-ра) хьуьтлуьн вахтунда пичера кларасар кузва. Анриз газ гьанвач. Анагар 1-октябрдалди кудай шейналди таъминарда.

Даркьлш-Кьазмайрин амбулаториядин чимивилин кьурулушди санитариядинни гигиенадин истемешунриз жаваб гузвач, ана чимивал гудай система патал кьилдин чка дуьзмешун лазим я.

2022-2023-йисарин зулунни хьуьтлуьн сезондиз газурвилер акунин сергьятра аваз райондин хуьрера агьалийрин квалер, образованидин, культурадин ва яшайишдин маса объектар чимивилелди, целди, электричестводалди ва газдалди таъминарун патал тайин кьвалах тухванва. Кьилди кьачуртла, хуьрера 790 метрдин мензилдиз цин цийи линияр тухванва, Алкьвадрин, Кьасумхуьруьн, Герейханован хуьруьн, Цийи Макьарин, Кьварчагьрин, Уллу-Гьетягьрин, Цмуррин, Вени Стлалрин ва Хпукьрин, Агъа Стлалрин хуьрера чуру гьалда авай 2550 метрдин цин линияр дегишарна, ремонт хьувуна.

Зулунни хьуьтлуьн сезондиз газурвилер акунин сергьятра аваз 32-нумрадин ДЭП-ди чуру гьалда авай рекьерин кьир канвай участка (санлай 3600 кв.м.) фураар акьатнавай чкайр ремонт хьувуна, хирхем вегьенвай 17 км рехь кьайдадиз хкана, мурклар чурурдай 2 тонн технический кьел ва герек маса шейер, 5 улакь-техника гьазурнава.

2022-2023-йисарин зулунни хьуьтлуьн сезондиз газурвилер акунин жигьетдай тухузвай кьвалахар районда тешкилнавай штабдин ва райондин кьил Саид Темирханован кьетIен гуьзчивилик кьва.

Хьсанбур хкяда

Жасмина САИДОВА

"Виридалайни хьсан квал. Виридалайни хьсан гьаят" конкурсдин гьалибчийривай РД-дин эцигунрин, архитектурадин ва ЖКХ-дин министрстводин патай гьевеслу ийидай пишкешдик умуд кутаз жеда. Конкурса неинки идара ийидай компанияривай, гьакьни гзаф квартирайрикай ибарат квалера (МКД) яшамеш жезвай ксаривай ва инициативный дестейривай иштиракиз жеда.

Июлдин юкьвара РД-дин эцигунрин, архитектурадин ва ЖКХ-дин министрствода Дагъустан Республикади гзаф квартирайрикай ибарат квалер идара авунин виридалайни хьсан тежрибайриз талукь тир "Виридалайни хьсан квал. Виридалайни хьсан гьаят" конкурсда иштиракунин месэла веревирднай. Конкурс "Сад тир Россия" партиядин "МКД-дин агьалияр" проектдин сергьятра аваз кьиле тухузва.

2-августдиз "Дагъустан" РИА-дин майдандал гзаф квартирайрикай ибарат квалер идара авунин виридалайни хьсан тежрибайриз талукь "Виридалайни хьсан квал. Виридалайни хьсан гьаят" конкурс республикадин мулкунал кьилиз акьудзавай тегьердиз талукьарнавай пресс-конференция хьана.

Республикадин СМИ-рин векилрихь галаз гуьруьшда "Сад тир Россия" партиядин "МКД-дин агьалияр" проектдин регионда авай координатор Хиби Алиева, РД-да Госжилинспекциядин регьбер Сергей Касьянова, "Чи квал. Чи гьаят" подпроект уьмуьрдиз кечирмишунал гуьзчивалзавай Ибрагьим Исаева иштиракна.

Хиби Алиеван гафаралди, проект и мукьвара гьиле кьунвайди ятлани, партиядиз адахь еке мумкинвилер аваз аквазва. Ада кьейд авурвал, и конкурс сифтени-сифте гзаф квартирайрикай ибарат квалер идара ийизвай компаниярин кьвалахдин ерилувал артухарунихь, квалерин агьалийрин, идара ийидай компаниярин ва гьукумдин органрин арада нетижалу алакьаяр тайинарунихь, МКД-яр идара авунин рекье виридалайни хьсан тежриба раиж авунихь элкьурнава.

"Конкурс кьиле тухудайла, чна асул фикир неинки идара ийидай компанияри, гьакI МКД-дин агьалийри ва ремонтрин кьвалахрани, чпин подъездра кьулай шартлар тешкилуни кардани активнидаказ иштиракзавай агьалийрин дестейри иштиракуниз гузва", - лагьана Х.Алиева.

Конкурс пуд паюникай ибарат жеда. Сад лагьай пай - арзаяр кьабулун - 2022-йисан 15-августдалди давам жеда. Кьвед лагьай паюна агакьарнавай документар ахтармишда. Пуд лагьай паюна нетижаяр кьада ва гьалибчийр хкяда.

Малум хьайивал, конкурсда 6 терефдай гьалибчийр хкяда: "МКД-дин Советдин виридалайни хьсан тежриба", "ТСЖ/ЖСК-дин кьвалахдин виридалайни хьсан тежриба", "Виридалайни хьсандиз дуствилин алакьаяр хуьзвай квал", "Капитальный ремонт авунин виридалайни хьсан тежриба", "Виридалайни хьсан подъезд", "Виридалайни хьсан гьаят". Идара ийидай са компаниядиз конкурсда иштиракун патал анжах са арза рекье твадай ихтияр ава.

"Кьенин юкьуз РД-дай Госжилинспекция-диз цийи команда атунихь галаз санал чна вилик са жерге важиблу месэлаяр эцигнава. Абурук МКД-дин агьалияр квалер идара авунин кардал жезмай кьван гзаф желб авун ва абуру квалерин месэлаяр гьялуни карда активнидаказ иштиракун, гьакьни ЖКХ-дин гьакьни гунин кар ва УК-дин кьвалах асантарзавай алай аямдин цийи технологияр, "ГИС ЖКХ" хьтин са жерге маса системаяр кардик кутун акатзава. Партияди тешкилнавай и проектди вилик эцигнавай макьсадар ГЖИ-дин месэлайрихь галаз алакьалубур я", - кьейдна С.Касьянова.

Адан гафаралди, вирироссиядин "Виридалайни хьсан квал. Виридалайни хьсан гьаят" конкурсда иштиракунин гьакьиндай гьикьван гзаф тешкилатрин, комитетрин, МКД-дин советрин патай арзаяр атайтла, федеральный субсидия кьачун ва конкурсда иштиракун давамарун патал гьакьван гзаф мумкинвилер ачух жезва.

"Гьавурда гьатун патал: алай вахтунда зурба ва гзаф важиблу проект уьмуьрдиз кечирмишиз башламишзава, чун исятда адан чешмедив гва. Ада активнидаказ иштиракунин гележегда чаз кьилди кьачур хуси порталдай чи тежрибада жезвай четин месэлайрикай хабар гудай, яшайишдин законодательствода дегишвилер тун теклифдай (абуруз ачухдаказ сесер гуз жедайвал) ва идалди месэла гьар жьуре регионар ва квалер патал важиблуди тирдакый малумардай мумкинвал гуда", - алава хьувуна проектдин координаторди.

Сергьятар гегьеншарзава

Махачкьаладин гьуьлуьн алишверишдин портуни гимийра аваз кьецепатан уьлквейриз гьуьр рекье тваз башламишдайвал я, хабар гузва ТАСС-ди, портуни гендиректордин везифаяр вахтундалди тамамарзавай Рустам Керимован гафарал асаслу яз. Гьуьруьз исятда кьецепатан уьлквейри екез итиж ийизва.

"Асул гьисабдай ам, Ирандин мулкунилай яна, Иракдиз ва Мукьвал тир Рагьэкьечдай патан маса уьлквейриз тухузва. Чун патал им цийи суьрсет я. Икьван чьавалди чна портуна гимийриз гьуьр ягьайди туш. Гимидаваз тухудай гьуь-

руьн сад лагьай кьадар тахминан 2,2 агьзур тонндиз барабар жеда. Идалай кьулухь, эгер чавай и технологиядин гьерекат кардик кутаз хьайитла, гимийра аваз 3-5 агьзур тонн гьуьр санлай рекье тваз жеда", - кьейдна Р.Керимова. Адан гафаралди, портунай рекье твадай парцин кьадар вацра 15-30 тонндив агакьардай фикир ава.

2022-йисан 6 вацра Махачкьаладин алишверишдин портуни 200 агьзур тонндив агакьна цемент, техил, кьел ва маса парар санай масаниз рекье туна. Алатай йисан гьа и вахтунив гекьигайла, рекье твазвай кьуру парарин кьадар 93 процентдин гзаф хьанва.

1955-ЙИСАН майдин эхиримжи югъ тир. Вили цава кузвай гатфарин рагъ, Гъуцарсувун рагарик ккланвай Йугулхурелай алатна, хважамжамдин нуралив Магъулах дере ацурна, яваш-яваш Цайлахъандихъ, вичин тѳебии мукахъ, хъфизвай.

Йугулхуръ, ракъини вил акъалзавай те-педилай клигайла, гзаф мертебайрин, сад-садан къилел эцигнавай, алемда тахъай, зур-ба къвалер хъиз, аквазва. Адан кълукни кукъва авай къвалин ачух айвандик къве кас, дуьня-дикай умудар хкатнавай къужани къари, Алкунрин Машахни Магъи, ацукънава. Вилер акъизвай ракъинал алаз, лифер хъиз, гъур-гъур, къур-къур ацалтна, чпин гъамлу суьгъ-бетрик ква. Абуру къуншидин суса гъанвай сурарин чими афарар незва: къе вири хуръ Алкун къван алай яйлахдиз фенвай. Ана, къунши хурерин жегъларин алтлушна, Сурарин сувар хъана... Гъа и легъзеда садла-гъана...

- Машаха-а! - куьнедай чавушдин ван акъатна.

- Гъай! - айвандин ачух чиниз къакъан, нер какур, къуьнерал къве метр алай къужа атана. - Гъикъ хъана, хва?

- Машах буба! Исятда телефондай зенгнавай: ваз пака ваянкатматдиз ша лугъзува.

Рикъиз къайи идарадин тѳвар япухъ галу-къайла, къужадин кефяр чѳур хъана, ада жузуна:

- Завай мад вуч къанзава?! Авай са хва цѳуз ракъурайди бес тахъана, гила зунни ра-къуриз къанзава?!?

- Чидач, чан Машаха, зи везифа ваз хабар гун я.

- Абуруз, белки, чаз зат-матѳ гуз къанза-ватѳа? - къужадин далудихъай къаридин назик сес акъатна.

- Вуна лугъзувай зат-матѳ, къари, Алку-накай чѳулав хабар хтай йикъара чаз ягъай мез-гъвел тир. Гила чаз пенсияр гузва... Дагъдин пад хътин хчин къимет...

- Вувв... Акъ хъайила, чун чи хци, вич ама-чирлани, хуьзва ман... У-уф... Чан дидедин Алкун, чан чи Эхирмуд, - назик хъанвай къаридай, къил метѳерал аватна, угъу-угъуяр акъатна.

Къужади чукъни авунач, анжах виле-рал атай накъвар миьхна... Абуру, гъуьль-ни папа, 1942-йисалай инсанрикай чпин накъвар чукънуьхзамак: ирид хва некледамаз, муьжуьд лагъай хва итим хъайила (Алкунан лакаб Эхирмуд хъанвай, мад садакни умуд кумачир), адан авай са хвани, чѳехи бубадивайни бадедивай хуьз тахъана, гъилий акъатайла, шехъдай къван, яс чѳугва-дай къван сад къеци, муькуьдини буьркъуь хъанва...

Яшайиш инсандин рикъ къилий-къилиз динж тийидай затѳ я: я эвел, я эхир инсандин уьмуьрдин са пай генгвилерани шадвилера къиле фейитѳа, муькуь пай дарвилерани паш-манвилера гъатда... Машахахъни Мегъридикъ жегъил, шад, бахтлу йикъар хъана гъа-а!

Гъуцарсувун этегрив къадим девирри-лай инихъ элкъвез-элкъвез Йугул, Муграгъ, Миски, Къуруш, Лгар, Теке, Храх, Чеб, Эхир, Ялцугъ ва маса гъвечи-чѳехи стха хурер гва. Абурулай вине, Гъуцарсувун лап кунар-да, авай Йугул хуръун итимар бинедилай виклеговилелди, къубанвилелди, жумартвилелди ва женгчилелди тафаватлу жезва. Абуруз къуншири йугулар, халис этемар, лугъзува, хуръун тѳварни Йугул хъана.

Йугулви Алкунан сусаз хъайи сифте эр-кек аял вич къабулзавай дишегълидин гъи-лихъ, цаз хъиз, галкъана. Мамачидай гъарай акъатна: "Им вуч аял я? Чуьлда авай машах хътин?!" Гъанлай бицѳекал Машах тѳвар акъалтна... Адакай акуна-такуна вичин бубадиз ухшар авай, яргъи тѳвал хътин, гъар-къуь къуьнер алай, нер какур, чѳулав вилер экъиснавай, къумрал гада хъана. Ада Сурарин суварин юкъуз (Йугула гъар гатфариз ихътин суварни жезва) вичивай хуръун къи-лихъ галай, чпин сур бубайрин тѳвар алай, са мертебадин къвал къван къакъан Алкун къван-цел акъах жезвайди къалурна.

Машах са йисалай вичилай чѳехи жегъил-рихъ галаз Бакудиз къазанмишиз фена. Дагъ-дин мишекъат шартлара чѳехи хъанвай гада-ди, са ажузвални тавуна, гарни къумни наф-тѳадин къар авай мяденда, сас сасал эли-сна, къацѳай къвалахар авуна... Фялейрин ка-

зармада вичиз араб, фарс, туьрк чѳалар, са-вад, амалар ва писни хъсан чирна... Ам зу-лумдикай, гъахъвилай ва азадвилай ра-хазвай инкъилабчийрив агатна... Жегъил фяле Муграгъ Абидихъ галаз таниш хъана: стха хуръунвидин фикирар, тарсар къабул-на, адан сирдаш хъана... Большевикрин пар-тиядиз гъахъна, фялейрин арада чинеба къа-лах тухвана...

Урусатда хъайи Октябрдин инкъилабди Къавкъаз миьхиз юзурна: Бакудин инкъилаб-чийр (абурин къиле авайбурукай сад Муграгъ Абид тир), шегъердин совет ва яракълу дес-теяр тешкилна, нафтѳадин мяденра фялей-рин зегъмет къезилардай къанунар тваз, фя-леяр азад ийиз, зулумкар хузаинар чукуриз эгечна...

- Зулумкарар чи хурерани ава, Машах стха, - лагъана Абид. - Чна, шегъерра фя-леяр хъиз, хурера лежберарни азадна къан-да... Чна и йикъара са десте феркъичийр, лежберин арада чинеба къвалах тухуз, лез-ги магъалриз ракъурзава. Абурук вунни ку-туртѳа, гъикъ жеда? - жузуна.

- Хъсан жеда, Абид стха. Зунни фида, - Машах ашкъидивди большевикрин феркъи-чийрин дестедик экечѳна, чинеба Дагъустан-дихъ фена.

Гъаким КЪУРБАН

Эхирмуд

(Тарихдин новелла)

Йугулви Къелем ИБРАГЪИМОВАН руьгъдиз бахизава.

Бакудин феркъичийр ракъун рекъин Самур станциядилай чпиз чидай, муьква Куь-ре, Къурагъ, Хив, Ахцегъ, Агъул, Самсам, Магъулах, Рутул, Цѳахур магъалриз чкъана.

Са гъафтедилай Машах Муграгъиз акъат-на, шегъерда меслят хъайивал, Абидан бу-бадал илифна. Ина адан вил яру-цѳару цѳе-зандин твар хътин рушал, Абидан вах Магъи-дал, ацукъна... Ам, муграгъвидин руш рикле аваз, хъфена...

Са йисалай Къавкъазда Советрин власть гъалиб хъана. Адан нурау лезги хурерал-ни алуькна... Алкунов Машахакай Ахцегъ райондин исполкомдин жавабдар къулугъ-чи хъана... Муграгъиз фидай, Магъи аква-дай вахт жезвачир. Ам, рикле Магъи акун аваз, Сурарин суварик фена. Ина, дугъри-дани, вич ашукъ хъанвай цѳезандин твар акуна. Жегъил гъасятда, лекъ хъиз, Магъи-дал фена, рахана, диде-буба хабарар къу-на, вилералди вичин рикле авай са гзаф важиблу гъисс малумарна... Рушани рази-вилигъ гъисс раижна...

Алкунов Машаха, чукурна фена, Алкун къванцел акъахна, суварик квай жематдиз вичи яр хъанвайди малумарна: рушан тѳвар, адан ери-бине лагъана. Ихътин адет и хурер фадлай авай. Жегъилри капар яна, къвалери далдамдик къар къана. Чилел эхвичѳна, къа-валриз къуьльннин макъам ядай ишара аву-на, Машаха Магъидихъ галаз сад лагъай дири къуьл авуна... Зулуз, адет тирвал, абурин мехъерни хъана...

Машаханни Магъидин шад йикъар муьк-вал-муьквал йикъериз элкъвезвай: хъайи-хъайи аялар, чебни рухвар, духтуррин къил акъат тийидай азар галуькиз, рекъизвай... Машах вични, Ахцегъиз физвайла, балкъанни кваз Шимедин къузадай, къил-къвач ягъиз, авахъна, гъилер-къвачер хана, месе гъатна. Райондин къуллугърикайни хкатна, хурер колхоздин бухгалтер хъана...

Машахни Магъи гъилел са аял - Алкун аламаз амуькна. Вичин бубадин нерай ават-навай хътин гада. "Им чи эхир умуд я", - ди-дединни бубадин гафар хурер гададин ла-къабдиз элкъвена: Эхирмуд.

Алкуна хуръун сифтегъан мектебда, Ах-цегърин къеледа авай юкъван мектебда, Дер-бентдин муаллимрин училищеда агалкъун-ралди къелна. Ам хуръуз муаллим яз хтана... Мехъерарна, са хвани хъана... Дяве акъат-на... Алкун гуръуьлдуказ Ватан хуръ фе-на... Са женгина хирер хъана, Уфа шегъер-дин азарханада къаткана. Сагъ хъхъайла, мад женгиниз хъфена, гъанай хтанач...

Йугулхуръуьв чѳулав хабар агакъна... Йикъ-шуван алатайла, хендеда хъайи свас бу-бади вичин къвализ хутахна. Хтул Машаха вахканач, "бес чаз вуч хъуй" лагъана. Къве хизандин гъил-вил алай балани, къве вацра-лай, руфунин азар акатна, жерягъри меслят къалурзавай сурарин камбардивайни куьмек тахъана, гъилелай фена. Машахни Магъи, къу-жани къари, чилерикайни цаварикай пай атана, хел-пут аламачир къанчлар хъиз амуькна...

* * *

Пакамахъ Машах, колхоздин председа-телди вугай балкъандал акъахна, Ахцегъиз фена. Ам, балкъан вичин бубайрин хванахва Шерифалийрин варцел кутлунна, вацлун ру-вал алай райвоенкоматдин идарадихъ фена.

- Машах халу, вун атанани?! - военком Алижана йугулви къужа шаддаказ къарши-ламишна, кабинетдиз тухвана, хуьтуьл куьс-руьдал ацукъарна.

- Лагъ, ви къуллугъ вуч я? - векъидаказ жузуна Машаха.

- Машах халу, чаз Башкириядин меркез Уфа шегъердай са ажайиб чар атанва...

- Уфадай чар?! - фронтда хер хъайи хва Алкун къаткай госпиталь авай шегъердин тѳвар ван хъайила, Машах къвачел акъалтна.

- Уфадай чар?! Вуч чар?!

Почтадин къуллугъчиди Уфадихъ галаз рахунрин, ам гъикъван четин кар ятлани, за-каз къабулна. Йугулви, къвачерай акъатна-вай къеци къужа, галат хъана, вичиз эвер гунал вил алаз, Базар магъледин кимел ацукъна... Адан патав Шерифалини ацукъ-на... Эхир почтадай эверна. Тадиз фена, те-лефон япал эцигна, "гъай" лагъайла, ван хъайи жавабди къужадай гъарай акъудна:

- Им зи Алкунан ван я! - лагъана патав гвай хванахадиз, зурзун акатна, рахун да-вамарна: - Яда! Алкун! Чан хва! Фад-фад хъша, чан бала! Жуван хуръуьз-къвализ! Жу-ван бубадинни бадедин патав!... Куьн акваз къанз, чи вилер акъатзава...

* * *

Ажайиб мугъманрикай хабар хъайила, вири Йугулхуръ къвачел акъалтна. Къунши папарни Машахан къвалер миьхъзава, асунза-ва. Рушари, булахдилай яд гъиз, челег ацѳур-зава. Миресди чуьлдай багъа мугъманрин къвачерик тукъадай лапаг хканва. Къвалери зуьрне-далдам гъазурзава... Советдин ида-радин къавал яру пайдах акъуднава...

Са гъафтедилай хуръуьз военкоматдай шадлу зенг атана. Мугъманар къаршилами-шиз, Ахцегъиз пуд атлу къве субай балкъанни гъаз фена. Абуру элкъвена нисинлай къулугъ хтана. Хуръун къерехдал къватѳ хъанвай же-мятдиз аквазва: са балкъандал Машахан не-рай аватай хътин гада ацукънава, муькуь бал-къандал лацу ханум ала. Зуьрне-далдамдин ванер акъатна: аялри гъараярна, яшлугуру мугъманриз хуш-беш авуна, абур, балкъанрин зарпандрикай къуна, иесийрин гъаятдал тух-вана...

Алкуназ, къумрал къере хътин зими же-гъилдиз, санал къарай къвезвач. Ам, сада-вайни хабар къун тавуна, къвалера къекъвез-ва: са кхунлай чѳехи бубадин хъама бапѳах къачуна, алуькна; муькуь кхунлай гапур къа-чуна, ам вичин чѳулуникай куьрсарна; айван-дикай хуръуьз килигна, тажуб хъана, къвализ гъахъ хуьвуна, шаддаказ гъарайна:

- Я диде, им хуръ туш, цавук кутунвай гу-рар я! Диде, им зи квал я! Им зи хуръ я! Вуна зун икъван чѳавалди иниз вучиз хканачир?!

- Икъван чѳавалди, чан хва, вун гъвечи-ли тир, - лугъзува Тамара дидеди.

- Диде, зун Уфадиз хкъедач, - малумар-зава хци.

- Бес ви къелунар гъикъ жеда?

- За ина къелда. Буба, чи хурер мектеб авани? - хабар къазва хтулди

- Ава, чан хва.

- За ина къелда. За ваз, буба, зи дидедиз, - Магъи бадедин гардан къуна, - вири куьме-карда.

- Бес зун къилди хъфидани? - жузуна Тамара дидеди.

- Вунни акъваз, чан диде...

- Чан руш, чан свас, вунни акъваз ман. Вун чи хуръун духтур хуьхъ, - тѳалабна къу-жадини къариди.

- Буба, хуръуьз къведай рекъе чаз куь жегъилри лагъана, бес вини яйлахда чи, Ал-кунрин, тѳвар алай еке къван ава. Заз гъам акваз къанзава, - малумарзава хтулди.

- Ахътин къван ава, анал чун вири пака фида, бала. Къе ял ягъа.

- Ваь, чан буба, къе!

- Яда, вун лап зун хътин туьнтди я хъи? - чѳехи буба тажуб жезва.

- Гъакъ я ман... Бес ваз гъикъ къанзавай? - хтулди хъверзава.

* * *

... Чѳехи бубани хтул, са рут жегъиларни гуьгъуьна аваз, Алкун къван алай яйлахдиз хкъах хъана. Цуькведа авай майдандин юкъ-вал алай чѳулав зурба къван акурла, мугъ-ман гада мадни тажуб хъана. Адан суалриз буба жавабар гуз агакъзава.

Жегъилар гуьжетралди къванцел акъа-хиз эгечѳна, абурок гъвечи Алкунни экечѳна... Алахъна, алахъна, гъилерин кикерни къваче-рин метѳер алатайла, адавай акъахиз хъана.

"Им зи хва я", - рикълай разивална яшлу Машаха. Ада, вичин шадвал хуьз тахъана, эрчи гъил хтулдин къуьнел эцигна, хуръуьхъ элкъвена, вилер акъална, къил къамуьк ве-гъена, вири къуватдалди гъарайна:

- Йу-гу-лар! Зи Эхирмуд хтана-а! Ингъе зи Эхирму-у-д!

Магъулах дѳереда шад элван гъатна: - Эхирму-у-у-д!..

25.05.22.

Аллагъяр Абдулгъалимован - 80 йис

Муаллим ва шаир

Эсил Ахцегъ райондин Мичегърин хуьрйи тир Аллагъяр Дашдемирович АБДУЛГЪАЛИМОВ къисметди Мегъарамдхуьруьн райондин Хутун-Къазмайрин хуьруьз акъудна.

Ада Тагъирхуьруьн-Къазмайрин юкьван школа, ДГУ-дин филологиядин факультет акъалтIарна. Советрин Армиядин жергеяра къуллугъна. Хтана, Каспийскдин "Дагдизель" заводда, гуьгъуьнлай Тагъирхуьруьн-Къазмайрин аялрин квале тербиячивиле, 1976-йисалай инихъ саки къенин йикъаралди Хутун-Къазмайрин юкьван школада муаллимвиле кIвалахна.

Адан эсерар "Жегъилприн сесер" (1983), "Къизилгуьлприн мани" (1986) умуми кIватIагъиз акъатна. Вичин хуси эсерин "Вацран эквер", "Зарлу гъетер", "Умудлу сегъер", "Ялавлу рикIер" кIабар кIелдайбурув агакъарна.

2015-йисуз ам РФ-дин писателрин Союздин членвиле къабулна.

Аллагъяр Абдулгъалимова, бубайрин ватан тир Ахцегъални Мичегъгал ашукъ касди, анра жезвай саки вири мярекатра иштиракзава. Чна юбилардиз ва адан мукъва-къилириз агакънавай дережаяр мубаракзава.

Мерд АЛИ

Аллагъяр АБДУЛГЪАЛИМОВ

Чин кIаникай хунча

Жегъил чIаван
Эй зи шегъер,
Ярар-дустар
Галаз жаван
Ви мезрейра къекъвенай.
Буньям, Маил,
ГъакIни чи дуст Мевлуьдин
Амадагар зи руьгъдин
Хуьзвай даим эминвал,
Пак гъиссерив,
Са чирагъ хъиз, куькIвенвай...
Хъжезмач чир,
А кыл авач,
Яргъи, гуьрчег,
Гъакъван къешенг
Хъанва къе ви куьчегар.
КIвалер къакъан,
Мертебаяр
Аршда цавун,
Килигиз зун
Жезва гъейран,
Хъанва гегъенш уьлчмеяр.
Гуьлуьн къерех,
УьцIуь шагъвар
Чандиз дава,
Къвез гъахъзава,
Ял язава паркара.
Ина вири
Дуьзмишнава,
Гуьжетардай
Тадаракар
Къурмишнава,
Чи жегъилприз бакара.
И шегъерди
Хкажнай зун,
ТIеамарни
Чир хъанай заз зегъметдин.
Зарбачи хъиз,
Аваз хъанай
Зи суьретни
Доскадани гуьурметдин.
Заводдин тIвар
Хуьн паталди
Женгинавай,
"Ударникар
Хуьн паталди
Коммунистрин зегъметдин"...
Чун девирдин
Гъавурдик кваз,
Гъелбетда, чаз чиз хъана.
Чи Ватандиз
Хийир къведай,
Гелир къведай,
Рекъер мукъув гъиз хъана.

Гъар фяледал
Алай вичин къиметни...
Къуьн-къуьне хъун,
Чун сад-садаз
Даяхар хъун,
Чи уьмуьрдин къанун тир.
Са суфрадихъ
Галайбур хъиз,
Чин къан тийиз,
- АкI туш, икI я лугъун тир...
Гуя акI я:
МикънатIисди
Тухузва зун,
Зегъметдин чад
Ргаз хъайи,
Руьгъ беденда
Къугъваз хъайи,
Чи заводдин варарихъ.
Сугъулзава,
Хана рангар...
РикI хъана дар нефесдиз,
На лугъуди,
Къунва чанга,
Чуькъвезвай хъиз, къефесди.
Хъанва къарих,
Амач тарих,
Къекъвез ама
Чешне хъайи тIварарихъ...
Къаравулни
ЭкъечIзамач,
Хуьзвай хъиз вич, кис хъана.
Алтадиз гъил
Ракъарални,
РакIарални зун фейи...
Са девирда
Им зи рехъ тир,
Лап куьнуьдин кул фейи...
Къаравулчи:
Инсан тушни,
Белки, адаз
Хъана аян,
Вичин гъиссер хуьз хъана...
Экуьн къилляй
Ахмиш жедай
Инсанрин сел,
Авай хъиз мел...
Къе гъикI хъана,
Ни рикI хана,
Акъатна жал патариз?!
Гъайиф, гъайиф,
Чи уьлкведа
Авай тариф,
"Дагдизелдин"
Гудокдин ван
Хъхъанач зи
Япариз...
Ашпаз тушир
Касдин гъиле,

Къвазай къиле, кавча гваз...
Гъар са нямет,
Алай зегъмет...
Амукъна чун,
Чин кIаникай хунча гваз...

Лезги дергес

Эй зи мирес,
АламатIа рикIел ви
Лезги дергес
Алаз фидай къуьнел ви?
КIватIна хуьруьн жегъилар,
Жедай кIвенкIве,
Векъер ядай мелериз.
Маргъун кыле
Акъваздай вун:
Я Сад Аллагъ, лагъана,
Куьс гудай на гъилериз.
Маргъун кIаник
Спел тутаз,
Фидай вилик.
ЭкIя жедай
КъецIил чиле
Къацу яргъи лепеяр.
Лезги дергес,
Сиве кIусни
Гъатдачир гар,
АтIудай на
Лап къилин чIар
Дерлекчидин гъилевай.
Элкъведай вун
Къилав ганвай алмасдиз.

ГъикI ийидай
Ихътин яракъ
Гъилевайда гъиллеяр?!
Гъахъзавай вун
Векъин юкъваз,
Мурз рахаз,
Хвеш квай тия
АцIанвай хъиз къисасдив...

Урус дергес,
Къамир зи гаф,
Квачир хилаф, буьгътен хъиз,
Зи дергесдихъ
Ава гъайбат,
Серфдай къуват къетIендиз:
Бичинчиди
Тухузва маргъв,
Векъни, цуькни
Акахънавай,
Гъатзава хупI маргъара.
Акъатай хъиз
Цанин къилиз...
Гъилер дегиш,
ГъакIни ериш,
Дергесдин чин элкъуьрна...
Къве пад рахаз,
Векъив къугъваз...
Ви тарифдин
Ван-сес авай
Са девирра яргъара.
Ваз гъавая
Лугъузвачир
«Къве патал мурз» алайди.
КIани патяхъ
Тухузва маргъв,
Гъилериз я къулайди...

Лезги дергес,
ГъикI хъана къе,
Амач ван-сес,
Квахъна гевес?
Хуьре, кIвале ад амач?!
Пагъ, лежбердин
Чан иман тир;
Мешреб алай
Ви кIвалахда дад амач?!
Ви звездиз
Атанава
Шумуд жуьре чешнеяр!
Амма за ваз
Гъич садрани
Ягъайди туш тегънеяр.
Къе аян я:
Жегъил несил
Бейхабар я
Ихътин алат хъайиди.

Мелерани
Гуьжетра,
РекIвни абур гъайиди...
Чаз чи тарих,
Лезги къилих,
Чир жен герек
Накъан югъни несилприз.
Гъар са алат...
Тийин алат,
Чи дидейрин
Лай-лайни кваз,
Ирс яз тухун асирриз.
Илиф, дустар,
Цигел ксар,
Вил галайбур
Лезги дергес акунихъ,
Хуьзва къени
Хъиз эменни,
Ядигар яз,
Сахнах, тия хкунихъ...

Липирдин гелер...

Террористрин гъилелай
телеф хъайи къанун-къай-
дадин къуллугъчи Мусаев
Мусадин экуь къаматдиз
бахшзава. Тагъирхуьруьн-
Къазмайрин юкьван школа
адан тIварунихъ янава...

Хкажзава
Чили инсан,
АтIуз гуьндурь,
Акъудзава цавариз.
Эй Муса хва!
Ви руьгъ элкъвез
Къилерал чи,
Акъазвани
И хуьуьтIуьн югъ
Элкъвенвайди сувариз?!
ТIварар, тIварар,
Ядигарар!
Гъар сад багъа савкъат я.
Пакад йикъан
Несилдиз чи,
Маякди хъиз,
Рехъ къалурдай къуват я.
Раиж ийиз крар куь
Вуч къван пак тир ерийрал,
Мектебрални гимийрал
Эхцигзава тIварар куь...
Цавун тагъдин,
Бегъер багъдин,
Зар гъетерин сегънедай.
Хъфена гъед
Цаварилай,
Тахъана бенд легъзеда.
Ам хъфена
Къаранлухдиз,
Цав ифена,
Чаз акурди
Чемерукъдай
Акъатай хъиз,
А кыл таквар
Са цIун гулдин сел хъана.
Куьруь уьмуьр...
Гуя суьгуьур,
Кузма чирагъ куькIвена.
Са гъед хъана
АмукънайIа эгена!..
ЦIелхем хъана
Фад хкахъай ялавдин,
Гъич садрани
Хъанач зайиф
Руьгъдин гъиссер
къилавдиз...

Дидед кылел
Вахтсуз къирав ацуькна,
Жегъил свасни
Тек билбил хъиз амукъна.
Бубадин кыл
Гъатна хура, гъафил я,
Мукъва-къили,
Ярар-дустар
Курпашмандиз сефил я...

Жебир авур
Хъанач касни,
Вун цIун хуруз физ хъана...
Къегъал Муса!

Риваят хъиз,
Туна къиса,
Даимлухдиз
Физвайди ваз чиз хъана?!
Вун буйругъдал мягъкем тир,
Гъар са кардал уьткъем тир,
Гулдан - къеле къастунал.
Эхиримжи
Нефесдалди
Вафалувал
Хвена пакдиз
На женгинин постунал...
Эхъ, жергеяр
Низамдава,
Акъвазнавай звезда.
Хуьнуьх патал,
Эцигна чан,
Диде Ватан къефесда...

Кул феи хъиз чIижерин...
Иифен цава
Шегъре хъанва гъетерин.
Чиле, цава
Кузва гъетер
Гегъверринни кишпирдин.
Гъа арадай
Акъазва чаз
Хкахъ тийир
На тур гелер липирдин...

Пак обелиск

Къадим тарих
Авай зи хуьр,
Гъар са кардиз
Хъайи лайих...
Пашманвални
Шадвилин гъисс какахъай,
Сувар ава Мичегъа.
Сада-садаз тебрикиз,
Гъвейи вацIни шерик хъиз,
Сел атана алахъай,
Хуьуьтуьл, зериф
Шагъвар ава Мичегъа.
Жегъилри къе
Гъилер чпин къакъажна...
Гуьллейрин цIай
Къекъвезавай
Дяведин серт майданра,
Руьгъдин жанлу
Гуьнарралди гъейранрай;
Чи сенгеррал
Къеле хъайи,
ЧIехи чилин
Таъсиб хвейи игитриз,
Европадлай
ЦIар илитIай,
Къанлу душман
Магъарада,
Дарбадагъай шагъидриз,
Къегъалвилер къалурай,
Гъамни гъижран
Къуьнерилай
Ракъурай,
Мичегъвийриз дяведин
Пак обелиск хкажна...

Пиреринни
Зияратрин маканда,
Са зиярат
Артух хъана.
РикIер, руьгъер
Ачух хъана
Зи картарин ватанда...
Йисар, йисар
Къвез гъатзава тарихра...
Куь пак тIварар
Гъаз фида чун пакадиз.
Къенин юкъуз
И шадвилин межлисра
Къазва тIварар -
Ядигарар багъадиз.
Гъамишалугъ
Амукъда чи рикIера,
Ватан патал
Телеф хъайи бубаяр.
Абрун иви
Экъичай а чуьлперай
Гъар гатфариз
ЭкъечIзава бубуяр...

Сагърай, сагърай,
Аферин квез, жегъилар.
Чи аскеррин
Шадна руьгъер,
Чи невейрин

Ачухарна гуьгъуьлар.
Гъалибвилер
Къазанмиша зегъметда,
Эл-жематдин
Жеда даим гуьурметда.

Берекатдин

къашар

(Селим УстIарович
КЕРИМХАНОВАЗ)

Зи Дагъустан,
Гъар са рекъай
На таптагъай,
Алемда ви
Ад ава.
Зи уьлкведин
Хайи чилихъ,
Гъар са касдихъ
Тикрар тежер хатI ава.

Лезги чили
Хкажна вун
Гуьндурьрин къакъанриз.
Илимдани
Зегъмет алай
Гуьнарри,
Эхъ, акъуднай майданриз.
Вири эхна:
Мишекъат, дар
Дявед йисар...
ВацIун сел хъиз,
Алат хъана азабар.
Эниш-юхуш атIузва,
Тахъана кичIе,
На гъар улам къатIузва
Илимдин гуьурче...
Чилин сирер ачухариз,
Гудай бегъер артухариз,
Акъудиз къил
Жагъурзава жавабар...

Къариблукъра чилерин,
Къайгъуьрини цIугуна.
Ваз дустарин дарвилер
Вилералди акуна.
Шак алач къе;
Сейли хъайи
На гуьурметлу тIвар туна.
Чилел зегъмет чIугвадай,
Адаз гуьурмет ийидай,
Ви макъсаддин кар туна.
Лепе гузвай,
Къиб алатай никIерал,
ЧIехи руьгъдин,
Ви зигъиндин зар туна...
Амалзавай гафарал:
Чи бубайри лагъанай:
- И накъвар хъиз,
Бул хуьй ризкъи,
Цан цаз, цан цаз,
Къве дестедихъ алгъана...

Лугъуда хъи,
Сув атIузвай
Касди якъин,
Вичи атIай
Кихлигда рекъериз...
Вун кихлигдач...
Фена вилик,
Гана дурум,
Шумуд жуьре гъекъериз...
Гъикъван хкаж
ХъанатIани,
Лап аршарин аршариз,
Ви мурад тир
Чил элкъуьрун,
Берекатдин къашариз.
Капитан хъиз,
Ашукъ хъайи гуьулерал,
Уьмуьр бахшна
Мублагъвиллиз,
Ризкъи булиз чилерал...
Алим Селим,
Чаз тунавай
Чилин илим...
Пак улубар,
Несилри къе
Эзберзава гъилера.
Давамариз
Кутур шегъре,
Ян тагана
КIусни, зерре,
Къачуз сенгер...
Хуьзва ви ирс рикIера...

Куь ихтиярар**Пенсияр хкаж хьанва**

РД-дин Пенсийрин фондунин Телеграм-каналди хабар гузвайвал, 2022-йисан 1-августдилай Урусатда бязи пенсионеррин пенсияр хкаж жеда. Сифте нубатда, кваллахдик квай пенсионерриз - 314 манатни 7 кепекдин. И жуьредик акатзавай пенсионеррин ПФР-да авай лицевой четда страховой взнострин гысабдай алава баллар арадал кьведа.

Мадни, 1-августдилай чпин яшар 80 йисарилай алатнавай ва 1-группадин набутар тир пенсионеррин страховой пенсиядин кьадарни хкаждайвал я.

Къейд ийин хьи, яшайишдин (социальный) ва госу-

дарстводин пенсия кьачузвайбуруз августдин вацра кьиле фидай перерасчет талукь туш. Вучиз лагайтла, абурун пенсийрин кьадар кьанундалди мягкемарнава ва абурун гьакьиндай гьахь-гысабдин баллрин кьурулуш ишлемишзавач.

РФ-дин Гьукуматдин патав кардик квай Финансрин университетдин профессор Александр Сафонова "Московский комсомолец" изданидиз гайи интервьюда къейд авурвал, санлай кьачурла, улкведа 7,3 миллион касдивай чпин пенсияр хкаж хьуник умуд кутаз жеда.

МФЦ-дай кьачуз жеда

Малум тирвал, "Зегьметдин ветеран" тивар авай-бурувай государстводин патай куьмекдин жуьреба-жуьре серенжемрикай (гьам пулдин, гьамни льготрин) менфят кьачуз жезва. Кьилди кьачуртла, зегьметдин ветеранриз агьадихь галай кьезилвилер талукь я:

✓ *шегьердин улакьда аваз пулсуздаказ санай масануз фин;*

✓ *коммунальный кьуллугьрай гузвай пулди талукь кьезилвилер;*

✓ *ветерандиз вичиз кьулай вахтунда отпуск кьачун;*

✓ *государстводин стоматологиядин поликлиникайра пулсуздаказ протезар эцигун;*

✓ *муниципалитетра авай азарханайра пулсуздаказ кьуллугьрикай менфят кьачун.*

"Зегьметдин ветеран" тивар алай вахтунда МФЦ-дин куьмекдалди туькьуриз жезва. Герек документар: паспорт, зегьметдин книжка, 3x4 кьадардин са шикил, орденар, медалар ганвайди тистикьарзавай справка.

МВД-дин хроникадай**28 йисалай**

Гергебил районда полициядин векилри 28 йис идалай вилик хьайи тахсиркарвиллин "кьилин игит" тайинарна. Идакай РД-дин МВД-дин пресс-кьуллугьди хабар гузва.

1994-йисан октябрдин вацра Авар Кьойсу вацлай вичел хирер-кьацлар хьанвай мейит жагьана. А члавуз и тахсиркарвал авурди вуж ятла тайинариз хьаначир.

Икьван йисар арадай фейила, кьанун-кьайда хуьдай органрин векилри куьгьне уголовный дело мад тупалай авуна ва нетижада тахсиркардин гел жагьана: Ипуга хуьруьн 57 йис хьанвай агьали.

Полициядин отделда масадан чандиз къаст авунай шак физвайда хиве кьурвал, 28 йис идалай вилик адан дуьстунин кваллай багьа шейэр квахьна. Шак кьуншидал фена. Абуру шак физвайдаз и кардай кьил акьудун патал архайин чкада акун меслятна. Физвай реке кьуншиди гьакьикьатдани вичи чуьнуьхайдикай хабар гана ва вири затлар элкьевена вахкун хиве кьуна. Амма чуьнуьхнавай затлар гьина эцигнаватла, ада лагьанач.

Вацлуз мукьва чкадиз эвчлайла, итимри, белки, хиве кьадатла лагьана, кьунши гатана. "3и гьуд галукьайла, ам ярх хьана ва мад юзун хьувунач. Кьенвайди чир хьайила, за ам вацлуз гадарна", - сир ачухна тахсиркарди.

РФ-дин 1994-йисан УК-дин 103-статьядал асаслу яз, уголовный дело кьарагьарнава.

Мукьаят хьухь!

Эхиримжи йисара Дагьустанда рекеьра жезвай аварийрин нетижада телеф жезвайбурун кьадар гзаф хьанва. Улакьрин гьерекадал гуьзчивалдай камера-яр эцигнаватлани, кьайдаяр члурунай жермеяр ийизватлани, аварийрин вилик пад кьаз жезвач.

Мисал яз, 25-июлдиз Махачкьаладин са куьнеда "Toyota Land Cruiser 200" маркадин машин мотоциклда акьуна ва эхиримжиди рекеьн кьереьда акьвазарнавай "Газелда" акьуна. Нетижада мотоцикл гьалзавайди хьайи хирерикди духтурханада телеф хьана.

Гьа и юкьуз Дербент районда "BA3-21043" маркадин машин ам гьалзавайда рекеьн гьерекадин кьайдайрал амал тавурвилляй "Камазда" акьуна. Жуьреба-жуьре хирер-кьацлар алаз кьайдаяр члурайдиди духтурханадиз агакьарна. Амма адаз куьмекиз хьанач.

27-июлдиз Махачкьалада 17 йис хьанвай жегилди гьалзавай мотоцикл рекеьн кьарши гьерекад авай патаз экьечлуьнин нетижада "BA3-2115" маркадин машинда акьуна. Жегилди гьа чкадал чан гана.

Гьуьрметлу улакьрин рулдихь ацукьзавайбур! Рекеьрин гьерекадин кьайдайрал амал ая. Куьн квалера байгьрийри вилив хуьзвайди рикелай алудмир!

Кьез чидани?**Виридалайни екебур****Нил**

Асул гьисабдай и зурба вацл Египетдин мулкарилай авахьзаватлани, адан цик Африкадин 9 улкьевдин мулкарни акатзава: Судандин, Эритреядин, Эфиопиядин, Угандадин, Кениядин, Танзаниядин, Руандадин, Бурундидин ва Конгодин.

Африкада виридалайни екеди яз гьисабзавай Викториа вир Нилдин кьилин чешме я.

Нилдихь ам авахьзавай мулкарал яшамиз жезвай агьалийрин яшайиш патал еке метлеб ава. Саки 300 миллиондин агакьна инсанри хьвадай ва дигидай яд и вацлай кьачузва.

Нилдин яргьивили 6852 километр тешкилзава.

Миссисипи-Миссури

Кеферпатан Америкада авай и еке вацлун яргьивилел тахминан 6275 километр ала ва ада дуьньядин виридалайни зурба вацларин сиягда лайихлувилелди 3-чка кьазва.

Ам США-дин ва Канададин мулкарилай авахьзава.

Янцзы

Азияда Янцзы виридалайни яргьий вацл яз гьисабзава. Ада Китайдин тарихда кьетлен чка кьунва ва улкье патал и вацлукь чи йикьарани еке метлеб ава.

Къейд ийин хьи, гужлувилел гьалтайла, дуьньяда виридалайни зурба ГЭС и вацлал хкажнава. Алимри тайинарнавайвал, Янцзыдин це терг хьунин сергьятрал алай жуьреба-жуьре балугьри сирнавзава.

Вацлун яргьивилел, санлай кьачурла, 5800 километр ала.

Хуанхэ

Китай чалай таржума авурла, вацлун тивар «Хьипиди» лагьай чал я. Ихьтин тивар адал цин кланевай лиледин ранг себеб яз акьалтнава. Янцзыди хьиз, Хуанхэдини Китайдин яшайиш вилик финин карда еке чка кьунва. Адан цикай хуьруьн майишатдин кваллахра гегьеншдиз менфят кьачузва.

Вацлун эвел кьил Тибетдин дагьларин ценерив гва. Ам Китайдин 7 виляятдин мулкарилай авахьзава. Адан яргьивили 5464 километр тешкилзава.

Улкведа ва дуьньяда**Санкцияри зарар гузва**

Европади Урусатдиз акси яз кьабулнавай санкцияри Европада улквейра гьалар пайгардикай кьатунал гьиде. Идакай "Daily Express" изданиди хабар гузва.

"Generation Frexit" гьерекадин регеьбер Шарль-Анри Галлуадин фикирдалди, санкциярин дяве акьвазарна кланзава. Тахьайтла, Европададин континент финанстрихь галаз алакьалу зурба кризисда гьатда. Ада гьакьни къейд авурвал, Урусатдиз акси яз кьабулнавай санкцияри Европададин союздиз акьалтлай зиянар гуда.

"Европададин бязи улквейра, мисал яз, Германия, Италия, Урусатдай гьизвай газдилай аслу я. Франциядизни еке зарар хьун мумкин я, гьикл лагьайтла, Урусатди и улкведив нефт агакьарзава.

Исятда бязи улквейри нефт Саудиядин Аравиядивай еке кьиметрай маса кьачузва. Евродин кьимет агьуз аватуниди нефтладин, газдин кьиметарни хкаж жезва. Урусатдин газ, нефт ихьтин рекеьралди эвезиз жедач", - лагьана Шарль-Анри Галлуади.

Цийи тегьуьндин лепе

Америкадин са жерге шегьерра маймунрин цегьерикди (оспа обезьян) начагь жезвайбурун кьадар артух хьанва. Гьа са вахтунда улкведа и азардиз акси вакцинадин патохьайни еке кьитвал ава.

США-дин официальный гьукумдин малуматралди, алай вахтунда цегьериз акси 1 миллион раб (доза) гьиле ава. Амма тегьуьндин вилик пад кьун патал и кьадар тлимил я. Нубатдин рапар анжах октябрдин вацра агакьда.

"Лента.ру" чешмеди хабар гузвайвал, цегьерикди начагьбурун кьадар виридалайни гзаф Нью-Йоркда ава - 1345 дуьшуьш. Кьвед лагьай чкадал Калифорния штат ала - 799 дуьшуьш.

США-дин экспертрин меслят

США-дин эксперттар тир Стивен Саймона ва Джонатан Стивенсона Украинадиз Урусатдиз талукь яз тухузвай сиясат дегишаруниз эвер гана.

"The National Interest (NI)" издание патал кьенвай чпин макьалада абуру Америкадин гьукумдиз Киев Урусатдихь галаз чуьрук меслятдалди акьалтардайвал чалал гьун меслятнава. Тахьайтла, Украинадив яракьарни пулдин такьатар агакьарун акьвазарун герек я. Америкадин экспертрин фикирдалди, Урусатдин итижарни фикирда кьун лап важиблу я.

Риклел хкин, Урусатдин ва Украинадин дипломатрин арада алай вахтунда кьиле физвай махсус операциядин гьакьиндай са шумуд гьуьруьш кьиле фена. Эхиримжиди Туьркияда - Стамбул шегьерда тухванай. Амма и кьве улкведин арада официальный дережадаваз кьиле фейи рахунри дяведин гьерекадар акьвазардай мумкинвал ганач.

Улкведай акьудун теклифна

Урусатдин кьецепатан крарин министрстводиз урус халкьдин гьакьиндай душманвиллин гьиссер раижзавай кьецепатан улквейрин агьалияр РФ-дай акьуддай ихтиярар гун герек я. Ихьтин теклиф Госдумадин депутат, бине Дагьустандай тир Султан Хамзаева гана.

С.Хамзаеван фикирдалди, чи улкведин мулкарал чкадин агьалийрин тиварцихь душманвиллин келимаяр лугьузвай ксар гьасятда Урусатдай акьуддай ихтиярар кьанундалди мягкемарна кланда. "Урусат эдеблу, намуслу мугьманар патал гьамиша ачух улкье я", - алава хьувуна депутатди.

Къейд ийин хьи, 30-июлдиз Мурманск шегьерда авай са мугьманханада Норвегиядин Векилханадин кьуллугьчи Элисабет Эллингенсен, ам авай квал миьна куьтягьдалди акьвазун тла-лабна лугьуз, хьел атана. Ада вичиз урусар таклан ва вич анжах миьни мугьманханайра яшамиз жез вердиш тирди лагьана.

Гуьгьуьнлай Мурманскдин областдин губернатор Андрей Чибиса улкведа урусриз акси яз душманвиллин гьиссер кьалурзавайбур эхи тийидайдакай малумарна ва, низ урусар хуш туштла, Урусатдай экьечина хьфин теклифна.

Тамун савкьат

Индиядин Мадхья-Прадеш штатда авай са хуьруьн агьали, кларасар гьиз, тамуз фена. Амма дишегьлидиз кларасрин чкадал тамай алмасдин клус жагьана.

"New York Post" изданиди хабар гузвайвал, Дженда Баиди, кларасар маса гуз, квал цийикла туькьур хьийидай пул квалтазвай. Тамай жагьай нур гудай кьванцин клус ада вичин итимдиз кьалурна. Амма ам вучтин кьван ятла, гуьлуьнни папан кьил акьатнач. Хуьре заргар яз кваллахзавай Анупаму Сингхундин патав фейила, абуруз тамай жагьай кьванцин кьимет 1,5 миллион манат тирди чир хьана.

Са гьафтеда

США-да дишегьли, вичиз хабарни авачиз, кьиле гуьлле аваз са гьафтеда кьван кьекьвена.

Сагано шегьердай тир 58 йис хьанвай Мэри Волц, коронавирус акатна, духтурханадиз гьана. Ам авай гьал ахтармишдайла, духтурриз дишегьлидин кьилел хер алайди акуна. Амма Волцаз адакай хабарни авачир.

Тади гьалда авур операциядин нетижада дишегьлидин кьилляй ракуьн клусар акьудна. Мефтледин кьенепатан виниз тир давление авайвилляй духтурри гуьлле кьиле тадай кьарар кьабулна.

Чин гьазурайди - Агьмед МАГЬМУДОВ

ислен, 8-август

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 «Гдекан» 0+
08:40 Х/ф «Матч состоится в любую погоду» 12+
11:05 «Служа Родине» 12+
11:20 «Человек и право»
12:30 Время новостей Дагестана
12:50 Дагестанское кино. Х/ф «Чегери» 0+
14:10 «Дагестан туристический» 0+
14:30 Время новостей Дагестана
14:50 Ток-шоу «Говорить разрешается» 12+
16:10 Мультфильм 0+
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 Тележурнал «Хочу все знать» 0+
17:10 «Время говорить молодым» 12+
17:45 Т/с «Золото Глории»

18:45 Передача на табасаранском языке «Мил»
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Подробности» 12+
20:50 «Удивительные горы»
21:05 «Ульяна спросит» 0+
22:00 Д/ф «Завещание Горца из Цада» 0+
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Угол зрения» 12+
23:50 «Полный газ» 0+
00:00 Д/с «Исчезновения» 39 с. 16+
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Время новостей. Махачкала
01:15 Передача на табасаранском языке «Мил»
01:50 «Подробности» 12+
02:15 «Угол зрения» 12+
02:40 «Удивительные горы»

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 Новости.
09.20 "АнтиФейк". (16+).
10.00 "Жить здорово!" (16+).
10.45 "Информационный канал". (16+).
12.00 Новости.
12.15 "Информационный канал". (16+).
15.00 Новости.
15.15 "Информационный канал". (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.20 "Информационный канал". (16+).
21.00 "Время".
21.45 Т/с "Курорт цвета хаки". (16+).
23.40 "Большая игра". (16+).
00.40 "Информационный канал". (16+).
03.00 Новости.
03.05 "Информационный канал". (16+).

РОССИЯ 1

09.00 Канал национального вещания «Даргала анкьи» (на даргинском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан.
21:05 Местное время. Вести-Дагестан.
05.00 "Утро России".
09.55 "О самом главном". (12+).
11.00 "Вести".
11.30 "60 минут". (12+).
14.00 "Вести".
14.55 "Кто против?" (12+).
17.00 "Вести".
17.30 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести".
21.20 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
23.55 Т/с "Грозный". (16+).
02.00 Т/с "Королева бандитов 2". (12+).
04.05 Т/с "Женщины на грани". (16+).

НТВ

04.55 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Морские дьяволы". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.35 Т/с "Морские дьяволы". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.30 "Чрезвычайное происшествие". (16+).
14.00 Т/с "Пес". (16+).
16.00 "Сегодня".
16.50 "За гранью". (16+).
17.55 "ДНК". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.50 Т/с "Ментовские войны". (16+).
23.30 "Сегодня".
23.50 Т/с "Пес". (16+).
02.00 Т/с "Братаны". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 "По делам несовершеннолетних". (16+).
08.30 "Давай разведемся!" (16+).
09.30 "Тест на отцовство". (16+).
11.45 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
12.50 Д/ф "Порча". (16+).
13.20 Д/ф "Знахарка". (16+).
13.55 Д/ф "Верну любимого". (16+).
14.30 Д/ф "Преступления страсти". (16+).
18.45 "Скажи, подруга". (16+).
19.00 Мелодрама "В одну реку дважды". (16+).
23.05 Д/ф "Порча". (16+).
23.40 Д/ф "Знахарка".
00.15 Д/ф "Верну любимого". (16+).
00.45 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
01.40 "Тест на отцовство".
03.20 "Давай разведемся!"
04.10 Д/ф "Преступления страсти". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение". (12+).
08.45 "Петровка, 38". (16+).
08.55 Т/с "Последний кордон". (16+).
10.35 Д/ф "Александр Абдулов. Жизнь без оплядки". (12+).
11.30 "События".
11.50 Т/с "Практика". (12+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.50 "Город новостей".
15.05 Т/с "Оперетта капитана Крутова". (16+).
17.00 Д/ф "Марина Голуб. Напролом". (16+).
17.50 "События".
18.15 "Петровка, 38". (16+).
18.30 Т/с "С небес на землю". (12+).
22.00 "События".
22.40 "Хватит слухов!" (16+).
23.10 "Знак качества". (16+).
00.00 "События".
00.30 "Петровка, 38". (16+).
00.45 "Прощание". (16+).
01.30 Д/ф "Ребенок или роль?" (16+).

ЗВЕЗДА

05.55 Т/с "С чего начинается Родина". (16+).
09.00 Новости дня. (16+).
09.20 Х/ф "Приезжая".
11.20 "Открытый эфир".
13.00 Новости дня. (16+).
13.25 Т/с "Охотники за бриллиантами". (16+).
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "Охотники за бриллиантами". (16+).
18.00 Новости дня. (16+).
18.15 "Специальный репортаж". (16+).
18.50 Д/с "Битва оружейников". "Пистолеты-пулеметы". (16+).
19.40 Д/с "Загадки века с Сергеем Медведевым".
20.30 Новости дня. (16+).
21.15 "Открытый эфир". (16+).
22.55 Х/ф "Душа шпиона". (16+).
00.50 Х/ф "Постарайся остаться живым". (12+).
01.55 Х/ф "Приезжая".
03.30 Х/ф "Правда лейтенанта Климова". (12+).

саласа, 9-август

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на табасаранском языке «Мил»
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 Мультфильм 0+
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Х/ф «Сельский врач»
10:50 «Время говорить молодым» 12+
11:30 Т/с «Золото Глории» 1 с. 12+
12:30 Время новостей Дагестана
12:50 «Ульяна спросит» 0+
13:50 «Полный газ» 0+
14:00 «Подробности» 12+
14:30 Время новостей Дагестана
14:50 Передача на табасаранском языке «Мил»
15:30 «Угол зрения» 12+
16:00 Мультфильм 0+
16:30 Время новостей Дагестана

16:55 Тележурнал «Хочу все знать» 0+
17:10 «Время говорить молодым» 12+
17:45 Т/с «Золото Глории» 2 с. 12+
18:45 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Психологическая азбука» 12+
20:45 «Гдекан» 0+
21:10 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Колцуса» 12+
00:10 «Служа Родине» 12+
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Время новостей. Махачкала

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 Новости.
09.20 "АнтиФейк". (16+).
10.00 "Жить здорово!" (16+).
10.45 "Информационный канал". (16+).
12.00 Новости.
12.15 "Информационный канал". (16+).
15.00 Новости.
15.15 "Информационный канал". (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.20 "Информационный канал". (16+).
21.00 "Время".
21.45 Т/с "Курорт цвета хаки". (16+).
23.40 "Большая игра". (16+).
00.40 "Информационный канал". (16+).
03.00 Новости.
03.05 "Информационный канал". (16+).

РОССИЯ 1

09.00 Канал национального вещания «Лалаан» (на рутульском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан.
21:05 Местное время. Вести-Дагестан.
05.00 "Утро России".
09.55 "О самом главном".
11.00 "Вести".
11.30 "60 минут". (12+).
14.00 "Вести".
14.55 "Кто против?" (12+).
17.00 "Вести".
17.30 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести".
21.20 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
23.45 Ленинградская симфония на берегу Невы.
01.15 "Седьмая симфония". (12+).
02.05 Т/с "Королева бандитов 2". (12+).
04.05 Т/с "Женщины на грани". (16+).

НТВ

04.55 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Морские дьяволы". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.35 Т/с "Морские дьяволы". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.30 "Чрезвычайное происшествие". (16+).
14.00 Т/с "Пес". (16+).
16.00 "Сегодня".
16.50 "За гранью". (16+).
17.55 "ДНК". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.50 Т/с "Ментовские войны". (16+).
23.30 "Сегодня".
23.50 Т/с "Пес". (16+).
01.45 Т/с "Братаны". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 "По делам несовершеннолетних". (16+).
08.55 "Давай разведемся!" (16+).
09.55 "Тест на отцовство". (16+).
12.10 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
13.15 Д/ф "Порча". (16+).
13.45 Д/ф "Знахарка". (16+).
14.20 Д/ф "Верну любимого". (16+).
14.55 Д/ф "Преступления страсти". (16+).
19.00 Мелодрама "Выбирая себя". (16+).
23.00 Д/ф "Порча". (16+).
23.35 Д/ф "Знахарка". (16+).
00.10 Д/ф "Верну любимого". (16+).
00.40 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
01.35 "Тест на отцовство".
03.15 "Давай разведемся!"
04.05 Д/ф "Преступления страсти". (16+).
04.55 "6 кадров". (16+).
05.15 "По делам несовершеннолетних". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение". (12+).
08.25 Доктор И. (16+).
08.55 Т/с "Последний кордон". (16+).
10.40 Д/ф "Жан Марк против Луи де Фюнеса".
11.30 "События".
11.50 Т/с "Практика". (12+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.50 "Город новостей".
15.05 Т/с "Оперетта капитана Крутова". (16+).
17.00 Д/ф "Сергей Лапин. Влюбленный деспот".
17.50 "События".
18.10 "Петровка, 38". (16+).
18.25 Т/с "Неразрешенные страницы". (16+).
22.00 "События".
22.40 "Хватит слухов!" (16+).
23.10 Д/ф "Звездные приживалы". (16+).
00.00 "События".
00.30 "Петровка, 38". (16+).
00.45 Д/ф "90-е. Наркота".
01.25 Д/ф "Актерские драмы. Дерусь, потому что дерусь". (12+).

ЗВЕЗДА

09.00 Новости дня. (16+).
09.20 Х/ф "Безотцовщина".
11.20 "Открытый эфир". (16+).
13.00 Новости дня. (16+).
13.25 Т/с "Охотники за бриллиантами". (16+).
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "Охотники за бриллиантами". (16+).
18.00 Новости дня. (16+).
18.15 "Специальный репортаж". "Дивизионные пушки". (16+).
19.40 "Улика из прошлого". "Капитан Пауэрс. Тайна сбитого летчика". (16+).
20.30 Новости дня. (16+).
21.15 "Открытый эфир".
22.55 Х/ф "Три процента риска". (12+).
00.15 Х/ф "Безотцовщина".
01.50 Х/ф "За облаками - небо". (12+).
03.30 Х/ф "По данным уголовного розыска.". (12+).

арбе, 10-август

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 Мультфильм 0+
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Х/ф «Гибель на вулкане Кракатату» 12+
10:55 «Время говорить молодым» 12+
11:30 Т/с «Золото Глории» 2 с. 12+
12:30 Время новостей Дагестана
12:55 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
14:10 «Служа Родине» 12+
14:30 Время новостей Дагестана
14:50 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»
15:30 «Колцуса» 12+
16:30 Время новостей Дагестана

16:55 Тележурнал «Хочу все знать» 0+
17:10 «Время говорить молодым» 12+
17:45 Т/с «Золото Глории»
18:45 Передача на даргинском языке 12+
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Здоровье» в прямом эфире
21:10 «Прогулки по музею»
21:30 «Сделано в Дагестане» 0+
21:55 «Городская среда»
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Память поколений»
00:00 Д/с «Исчезновения» 40 с. 16+
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Время новостей. Махачкала

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 Новости.
09.20 "АнтиФейк". (16+).
10.00 "Жить здорово!" (16+).
10.45 "Информационный канал". (16+).
12.00 Новости.
12.15 "Информационный канал". (16+).
15.00 Новости.
15.15 "Информационный канал". (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.20 "Информационный канал". (16+).
21.00 "Время".
21.45 Т/с "Курорт цвета хаки". (16+).
23.40 "Большая игра". (16+).
00.40 "Информационный канал". (16+).
03.00 Новости.
03.05 "Информационный канал". (16+).

РОССИЯ 1

09.00 Канал национального вещания «Гюлистан» (на азербайджанском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан.
21:05 Местное время. Вести-Дагестан.
05.00 "Утро России".
09.55 "О самом главном". (12+).
11.00 "Вести".
11.30 "60 минут". (12+).
14.00 "Вести".
14.55 "Кто против?" (12+).
17.00 "Вести".
17.30 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести".
21.20 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
23.55 Т/с "Грозный". (16+).
01.00 Т/с "Королева бандитов 2". (12+).
03.00 Т/с "Женщины на грани". (16+).

НТВ

04.55 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Морские дьяволы". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.35 Т/с "Морские дьяволы". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.30 "Чрезвычайное происшествие". (16+).
14.00 Т/с "Пес". (16+).
16.00 "Сегодня".
16.50 "За гранью". (16+).
17.55 "ДНК". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.50 Т/с "Ментовские войны". (16+).
23.30 "Сегодня".
23.50 Т/с "Пес". (16+).
01.45 Т/с "Братаны". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 "По делам несовершеннолетних". (16+).
08.55 "Давай разведемся!" (16+).
09.55 "Тест на отцовство". (16+).
12.10 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
13.15 Д/ф "Порча". (16+).
13.45 Д/ф "Знахарка". (16+).
14.20 Д/ф "Верну любимого". (16+).
14.55 Мелодрама "В одну реку дважды". (16+).
19.00 Мелодрама "Чужой ребенок". (16+).
23.10 Д/ф "Порча". (16+).
23.45 Д/ф "Знахарка". (16+).
00.20 Д/ф "Верну любимого". (16+).
00.50 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
01.45 "Тест на отцовство".
03.25 "Давай разведемся!"
04.15 Д/ф "Преступления страсти". (16+).
05.05 "6 кадров". (16+).
05.25 "По делам несовершеннолетних". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение". (12+).
08.15 Доктор И. (16+).
08.50 Т/с "Последний кордон". (16+).
10.40 Д/ф "Владимир Конкин. Искушение славой". (12+).
11.30 "События".
11.50 Т/с "Практика". (12+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.50 "Город новостей".
15.10 Т/с "Оперетта капитана Крутова". (16+).
17.00 Д/ф "Алексей Смирнов. Свадьбы не будет".
17.50 "События".
18.10 "Петровка, 38". (16+).
18.30 Т/с "Один день, одна ночь". (12+).
22.00 "События".
22.40 "Хватит слухов!" (16+).
23.10 "Прощание". (16+).
00.30 "Петровка, 38". (16+).
00.45 Д/ф "Госизменники". (16+).
01.30 "Знак качества". (16+).

ЗВЕЗДА

09.00 Новости дня. (16+).
09.30 Х/ф "Без особого риска". (12+).
11.20 "Открытый эфир". (16+).
13.00 Новости дня. (16+).
13.25 Т/с "Ночные ласточки". (16+).
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "Ночные ласточки". (16+).
18.00 Новости дня. (16+).
18.15 "Специальный репортаж". "Средние танки". (16+).
19.40 Д/с "Секретные материалы". "СМЕРШ против Аберера. Рижская операция капитана Поспелова". (16+).
20.30 Новости дня. (16+).
21.15 "Открытый эфир".
22.55 Х/ф "Чистое небо".
00.55 Х/ф "Запасной игрок". (12+).
02.15 Х/ф "Три процента риска". (12+).

хемис, 11-август

РГВК
07:00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07:20, 14.50 Передача на даргинском языке

жумья, 12-август

РГВК
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20,14.50 Передача на аварском языке 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 Новости.
09.20 "АнтиФейк". (16+).

РОССИЯ 1

09.00 Канал национального вещания «Турчидаг» (на лакском языке).
14:30 Местное время. Вести-Дагестан.

НТВ

04.55 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 "По делам несовершеннолетних". (16+).
08.55 "Давай разведемся!". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение". (12+).
08.25 "Петровка, 38". (16+).

ЗВЕЗДА

08.40 Т/с "Викинг 2". (16+).
09.00 Новости дня. (16+).

киш, 13-август

РГВК
07:00,08.30,16.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на кумыкском языке 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 Д/с "Россия от края до края". (12+).
06.00 "Доброе утро". Суббота. (12+).

РОССИЯ 1

05.00 "Утро России". Суббота.
08.00 "Вести". Местное время.

НТВ

04.35 Т/с "Дельта". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.20 "Поедем, поедим!"

ДОМАШНИЙ

06.30 "6 кадров". (16+).
06.55 Т/с "Сваты". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

07.20 "Православная энциклопедия". (6+).
07.45 Д/ф "Ирина Сазонова. Основной инстинкт". (12+).

ЗВЕЗДА

05.50 Х/ф "Мама вышла замуж". (12+).
07.15 Х/ф "Варвара-краса, длинная коса". (6+).

гьяд, 14-август

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+

ПЕРВЫЙ

05.05,06.10 Т/с "Отчаянные"
06.00,10.00,12.00 Новости
07.00 "Игры, гармонь любимая!" (12+).

РОССИЯ 1

05.30 Комедия "Свадьбы не будет". (12+).
07.15 "Устами младенца". (12+).

НТВ

04.55 Т/с "Дельта". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.20 "У нас выигрывают!" (12+).

ДОМАШНИЙ

06.30 "6 кадров". (16+).
07.05 Т/с "Сваты". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.40 Х/ф "За витриной универмага". (12+).
08.10 Д/с. (12+).

ЗВЕЗДА

06.00 Х/ф "Ночной мотоциклист". (12+).
07.10 Х/ф "Фейерверк". (12+).

КУЛЬТУРА 8-14-АВГУСТА

ИСЛЕН
10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры.
06.30 "Пешком..." Москва композиторская.

АРБЕ

10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры.
06.30 "Пешком..." Москва шоколадная.

ХЕМИС

10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры.
06.30 "Пешком..." Москва шоколадная.

ЖУМЬЯ

10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры.
06.30 "Пешком..." Москва русско-стильная.

КИШ

06.30 "Библейский сюжет".
07.05 М/ф: "Волшебный магазин", "Кентервильское привидение".

ГЬЯД

06.30 Д/с "Энциклопедия загадок". "Карельские бесы".
07.05 М/ф: "Это что за птица?", "Три дровосека", "Папка-выручалочка".

РАДИО

ИСЛЕН
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Радиоспектакль
САЛАСА
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. «Актуально».

Программа гъзаурайди - Н.ВЕЛИБЕГОВА

Дин

Чирвилер (илим) имандин рехъ я

Ямин МЕГЪАМЕДОВ, диндин алим

(Эвел - 23, 24,30-нумрайра)

- руьгдин ва затдин (бедендин) алемрин арада "цал" (чаравал) авун. Руьгдин лайхлувилер (девлетар) абуру нагъакъанбур (члурубур) яз гьисабзава;

- дин сиясатдикай чара авун ва уьмуьр (яшайиш) затларин (материализмдин) асасдал бинелу авун;

- уьмуьрдин вири крар "менфятлувилелай" аслу авун (прагматизм кардик кутун);

- гьукумдин, сиясатдин ва ахлакьрин жигьетдай Италиядин философ Миккиавеллидин фикирдал асаслу хьун;

- явавал ва ахлакьрин кьаришугьвал чукурун ва жемиятдин бинеда сад лагъай къван тирвилляй хизандин кьурулуш члурун.

Колонизациядин ва миссионеррин (хашперес дин маса уьлквейра кардик кутазвайбур) гьерекаатриз килигна, "алманийрин" мусурман ва араб уьлквейра чкланвай фикирар ва инанмишвилер

- Исламдин, Кьурьандин, пайгъамбар-вилин гьакьикъатриз рехне (айиб) кутун;

- Исламди вичин макъсадар килиз акъудна куьтгънава ва ам (дин) руьгъани (куьльерин) гьерекаатар ва адетар (лишанар) я тестикулярун (лугьун);

- Исламдин фикьги (шариатдин къанунар) римлуьрин къанунрай къачунвайди тестикулярун (лугьун);

- Ислам "гъадарадихъ" (цивилизациядихъ) галаз дуьз къвезвач ва ада кьулухъ галамуькунихъ эвер гузва тестикулярун (лугьун);

- дишегъли миьхиз азадунихъ эвер гун - магъриб патан уьлквейрин тегьерда;

- Исламдин "гъадара" (цивилизация) къацуриз алахъун ва мусурманрин тарихда хъайи члурар крар, авур гьерекаатар (сектаяр) мад винел акъудун, абур дуьзвал ийизвайбур яз къалурун;

- къадим "гъадарайрал" (цивилизациярал) чан хкун;

- магъриб патан уьлквейрай динсуз мезгьебар, къайдаар къачун (хкъагъун), абурукай чешнеяр авун;

- несилар динсуз тербиядалди члехи авун.

Абурун инанмишвилерин ва фикирин дибар (асулар)

- дин илимдин патал алаз хъайитлани ва я акси яз хъайитлани, сифте килисадиз, гуьгъуьнлай вири динриз тамам душманвал авун;

- "альманийа" мягкемарунин карда чувудриз еке везифа (роль) ава: абуру чпин аксина акъвазнавай чпинни маса халкьарин арада авай "диндин манивал" алу-дун патал;

- Альфред Гъавайта лугьузва: "Илим диндиз акси хъайи гьар са месэлада гьахъвал (дуьзвал) илимдин патал ва гьалатл диндин шерик хъана";

И келимаяр Европада илимдин ва килисадин арада дуьзбур яз гьисабайтлани, Исламдин жигьетдай абур са гьалдани дуьз къвезвач, вучиз лагъайтла Исламдин ва илимдин гьакьикъатрин арада аксивал (зидвал) авач. Я абурун арада женгерни авач - "насранийадин" (хашперес диндин) аксина женгер хъайивал.

Дугьриданни, са асгъабди (Аллагъ рази хьурай вичелай) Пайгъамбардин (Аллагъдин салават ва салам хъуй вичиз) гьадисдикай хабар гузва (мана): "Са карни авач ам, эмир авурла, акьулди "Хъсан (дуьз) жедай ам къадагъа авунайтла" лагъай ва са карни авач ам къадагъа авурла, акьулди "Хъсан (дуьз) жедай ам эмирнайтла"

(КьатI ама)

Диндин месэлайриз талукъ сулар пайда хъайитла, ватцапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз кхьихъ.

лагъай". И келима (правило) илимдин объективный (са патахъ терефкарвал ква-чир) гьакьикъатрини тестикулярзава ва и кардиз магъриб уьлквейрин аваран члехи алимарни муьтлуьгъ хъанва. Абуру а гьакьикъатрин гьакьиндай чпин тажубвиликайни тестикуляр авуникай вишералди текстера (макъалайра) ачухдиз лагъанва.

- "илимдин ва диндин арада зидвал тунин" фикир (къаст) умуми авун (аник Ислам динни акатдайвал). Амма Ислам динди, килисади хъиз, яшайишдиз ва илимдиз зидвал ийизвач, акси яз, Исламди тежрибайрин рекьихъ эвер гузва ва илим машгьур авунин рекье велик фин истемшизва.

- Эхират инкар авун, ам патал амал тавун ва "кеферни лезетар къачудай мумкинвал тек са и дуьньядин уьмуьрда я" лугьудай фикирдин гьакьиндай якмиввал хьун.

Вучиз Исламди "алманийа" инкарзава (къабулзавач)?

- вучиз лагъайтла, ада ("алманийади") инсандин тлебиат бедендикай ва руьгдикай ибарат тирди инкарзава (рикелай алудзава) ва анжах бедендин игътияжриз (талабунриз) фикир гузва, руьгдин крариз лагъайтла, са дикъетни гузвач;

- вучиз лагъайтла, ада дин гьукуматдивай чара ийизва ва и карди инсанар индивидуализмдиз, къатариз, миллетчивилиз, расизмдин жемьатриз, къватлалриз, мезгьебрис, тайифайриз пай хьунал гьизва;

- вучиз лагъайтла, ада диндин къанунриз хилафвал, члурувал, къайдасузвал, алчавхилер чукурзава;

- вучиз лагъайтла, ада чав магъриб-халкьарин акьулдалди фикир ийиз тазва: чна эркек-диши жинсерин алакъаяр къайдасуз хьун айиб (къадагъа) тийидайвал. "Алманийади" халкьдин (жемьатдин) ахлакьриз клур гуз тазва, алчав (агъуз) крар авуниз варар ахъайзава, селем (процентар) чукурзава. Нетижайда гьар са инсан, гьатта маса касдин гьисабдайни, вичин хусуи хийирдихъ къекъвез алахъзава;

- вучиз лагъайтла, ада чаз магъриб-халкьарин азарар (нахушвилер) гьизва, Эхиратдин ийкъан гьахъ-гьисаб инкарзава.

"Алманийа" пайда хъайила, чеб тежрибайрихъ ва акунрихъ галаз алакъалу тир анжах яшайишдин загьир крариз талукъ чирвилер гун жезва. Амма "гъайбдин" крар: Аллагъдихъ, Эхиратда чан хкунихъ иман гьун, суваб ва жаза хьун... И месэлайр фикир тагана тазва. Гъавилляй кьилин макъсад дуьньядин няметар ишлемишун, лезетар къачун, гьевесрин гуьгъуьна хьун, къугьунар авун тир жемьат арадал къвезва.

Винидихъ къейднавай келимайрай (гьакьикъатрай) вуч ачух жезва? Дугьриданни, "алманийа" - яшайиш (уьмуьр) инсанри арадал гьанвай илимдин ва акьулдин асасдал алаз туькьлуьрунихъ эвер гун я: дин гьукуматдикай ва жемьатдин (элдин) яшайишдикай лап яргъа ва чара авуна. "Алманийади" дин анжах кьилди касдин къене (rikle) дуьстагъна тазва ва ам анжах лап дар сергьятра винел акъуддай ихтиярар гузва.

Гъаниз килигна, ни "алманийадихъ" инанмишвалзаватла, Исламдин шариат уьмуьрдин вири крара къанун яз кардик кутун къабулзавачтла, Аллагъди гьарамнавай крар гьарам ийизвачтла - ахътин кас муртад яз гьисабзава ва ам Ислам диндихъ галаз гьич саклани алакъалу яз амуькзавач.

Лагъана кланда, ахътин касдив делил агакьарунин куьмекдалди адаз гьахъ субутун лазим я ва адавай, ам Исламдин сергьятриз кхедайвал, туба авун тлалабна кланда. Тахъайтла, адан гьакьиндай диндай акъатай муртадриз талукъ жазадин къанунар кьилиз акъудун лазим я: гьам и уьмуьрда, гьамни къейидалай кьулухъ.

"Лезги газетда" диндин пак кхьинар жезва. Гъавилляй ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я.

Спорт

Кьурагьрин кьугьунар

Агьмед МАГЪМУДОВ

6-августдиз Кьурагьрин хуьре "Кьурагьрин кьугьунар" лишандик кваз спортдин милли жуьрейрай вад лагъай сеферда акъажунар кьиле фида.

"Лезги газетдиз" Кьурагь райондин администрациядин пресс-кьуллугъди хабар гайивал, 29-июлдиз муниципалитетдин кьилин заместитель Рамазан Катирован регьбервилик кваз мярекатдиз гьазурвал

акун патал арадал гьанвай тешкиллублин комитетдин заседание кьиле фена.

Спортдин ва жегьилрин крарин рекьий отделдин начальник Рамиз Рамазанован гафарай малум хъайивал, акъажунриз райондин бюджетдай 50 агъзур манат пул чара авунва.

Турнирдин иштиракчийри армрестлингдай, залан затI гваз 50 метрдиз катунай, чене акъудунай, цил ялунай ва маса жуьрейрай чпин куватар алцумда. Гъалиб хъайибуруз медалар, дипломар, пулдин пишкешар ва багъа савкъатар гуда.

Ахцегъа кьиле фида

Бине Ахцегъай тир машгьур меценат Нариман Гъазалиева Кьиблепатан Дагъустандин районра жегьилрин арада тешкилзавай конкурсрин, олимпиадайрин, спортдин акъажунрин кьилин спонсорвал ийиз са шумуд йис я. Адан куьмекдалди мукъвара Ахцегь районда мад са мярекат кьиле фида.

Са жерге Телеграм-каналри хабар гузвайвал, 20-августдиз Ахцегъа мини-фут-

болдай Нариман Гъазалиеван савкъатар патал акъажунар кьиле фида. Спортдин сувар Украинада кьиле физвай махсус серенжемда телеф хъайи дагъустанвийрин зкуь къаматдиз бахшдайвал я.

Приздин фондуни 150 агъзур манат тешкилзава. Турнирда Грозный, Махачкъала, Хасавюрт, Каспийск, Дербент шегьерин, СтIал Сулейманан, Мегьарамдуьруьн, Докъузпара, Ахцегь ва Рутул районрин командайри иштиракда.

Нетижаяр къуна

2-июндила 31-июлдади Мегьарамдуьруьн райондин Къуйсунрин хуьре Кьиблепатан Дагъустандин футболдин лигадин кьугьунар кьиле фена. Агъажунра, санлай къачурла, 8 командади иштиракна. Абурун арада СтIал Сулейманан райондин Агьмед Саидагьмедованни Чингиз Абдулмежидован регьбервилик квай командани авай.

Турнирдин нетижайралди, 1-чка Къуйсунрин хуьруьн командади къуна. СтIал Сулейманан райондин команда гимидин медалдин сагъиб хъана.

Къейд ийин хьи, республикадин кьиблепата футболдай кьиле фейи асул чемпионатдин виридалайни хъсан полузащитник яз Али Къазибегов гьисабна.

Кивенквечи чкаяр кьур командайриз дипломар, медалар ва пулдин пишкешар гана.

Куьрелди

"Лезги спорт" порталди хабар гузвайвал, бине Цналрин хуьряй тир Камил Куруьгьлиева азаддиз кьуршахар къунай дуьньядин кивенквечивал патал кьиле фейи акъажунра 1-чка къуна.

Финалдин бягьсина чи ватангьлиди Венгриядин векил Мусса Арсункаеван винел 11:0 гьисабдалди гъалибвал къачуна.

* * *

Вичик еке умудар кутунвай жегьил спортсмен Марат Зингъарова мукъвара спортдин рекье нубатдин куклуш муьтлуьгъарна: ЦунтIи района азаддиз кьуршахар къунай кьиле фейи республикадин турнирда ам 1-чкадиз лайихлу хъана.

Къейд ийин хьи, М.Зингъарован бине Мегьарамдуьруьн райондай я. Ада республикадин, уьлкведин дережада аваз, Гуржистанда, Эрменистанда кьиле фейи международный турнирра кивенквечи чкаяр къуна.

А.Жарулаеван экуь къаматдиз бахшна

ФУТБОЛ
Регина СЕМЕДОВА

спортдин и серенжемда алай йисуз 16 командади иштиракда.

СтIал Сулейманан райондин пресс-кьуллугъди хабар гузвайвал, и йикъара районда футболдай гьар йисуз кьиле тухун хъсан адетдиз элкъвенвай спортдин серенжем - А.Жарулаеван экуь къаматдиз бахшнавай турнир - башламишнава. Райондин спортдин, туризмдин ва жегьилрин крарин рекьий комитетди Жарулаеврин хизандихъ галаз санал тешкилнавай

Адет хъанвайвал, турнир Агъа СтIалрин хуьре, А.Н.Жарулаеван тварунихъ галай стадиондал, футбол кьугьунин вири къайдайрал амал авуналди, кьиле тухузва. Ам са шумуд гьафтеда давам жеда. Сифтегъан кьугьуна Ахцегьрин ва Хорезрин (Хив район) командайри чпин уstadвал къалуруна. Къизгьин кьугьунрин нетижайда 4:0 гьисабдалди "Ахцегь" команда гъалиб хъана.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин агентство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪБИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГЪИМОВ
(+7 8722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪБИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ
66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ
66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САЙДОВА
66-00-63

КУЛЬТУРАДИН ВА
ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
66-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА
66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ
66-00-62
КАССА
66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА
ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА
НУМРАДИН РЕДАКТОР
Н. ИБРАГЪИМОВ

Газет йиса 52 сеферда акъатзава
Газет алакьадин, информационный техноло-
гийрин ва массовый коммуникацийрин хиле
гуьзчивал авунин рекъай Федеральний къул-
лугъдин Дагъустан Республикада авай Управ-
лениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистра-
ция авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалар редакцияди туькьур хъийизва.
Макъалайриз рецензия гуьзвач ва абур эл-
къвена вахъузвач. Редакциядинни макъалай-
рин авторрин фикрар сад тахъун мумкин я.
Газетда чап авун патал теклифнавай матери-
алра гъанвай делилрин дуьзвили ва керчек-
вили патал хъавабдарвал авторрин чпин
хиле гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован
проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200
Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахъудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 15.30

Газет "Издательство" "Лотос"
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинан куьче, 6.

Тираж 6325

Г - И лишандик квай материалар
гъакъидихъ чапзавайбуру я.
12+ - Икъван яшар хъанвайбуру къелрай
НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкъала
БНК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Тарихдин къайгъуда

Дагълух районра авай куьгъне хуьрер цийикла
туькьур хъувуну харанлайриз элкьвенвай
хуьрерал чан хтуниз таъсирда

Агъмед МАГЪМУДОВ

30-ИЮЛДИЗ "Чехи бубай-
рин рехъ" лишандик кваз Къиб-
лепатан Дагъустанда дагъвий-
рин тарихдиз талукъарнавай
чехи мярекат къвед лагъай се-
ферда кьиле фена. Адан сер-
гъятра аваз са десте дагъвий-
балканрал алаз ва улакъра аваз
Къурагъ райондин Гелхенай
Агъул райондин Ричла хуьруз
фена. Усугърин, Хвержрин хуь-
рерай феи абуру Агъул район-
диз агакьдалди 17 километрдин
мензил атлана.

авунвай XI-XII асирриз талукъ
къинри хабар гузва.

Милли парталар алай атлуй-
рин иштираквал аваз кьиле феи
мярекатди Дагъустандин хал-
къарин стхавал, дуствал къалур-
на ва къенин йикъан несилри
Ричла патал чанар гайи къегъал-
рин экуь къамат рикел хкана.

ФЛНКА-дин пресс-къуллугъ-
ди хабар гайивал, мярекатдин
иштиракчир патал милли парталар
лезгийрин ва табасаранрин
госдрамтеатрри чара авунвай.

Тешкилатчийрихъ и мярекат
гъар йисуз кьиле тухудай ния-
тар ава. Къейд ийин хьы, ана аш-

Мярекат Агъул райондин ва
Къурагъ райондин Гелхенрин
хуьруьн администрацийрин куь-
мекдалди ФЛНКА-дини агъул-
рин Москвада авай жемиятди
тешкилнавай.

Тарихдай малум тирвал,
1239-йисан октябрдин эхирра -
ноябрдин эвел килера Ричла
патал еке ягъунар кьиле фенай.
Саки са вацаран къене чкадин
агъалийри монголрин къуватлу
къушунриз аксивалнай. И вакъи-
адикай Ричла хуьруьн жумь-
мискиндин цла авай къванцел

къи авай гъар са касдивай ишти-
ракиз жеда.

Лагъана къанда, атлуйри хкъа-
навай рехъ чехи бубайрин девир-
да Закавказьедай Дагъустандин
къилин паюниз физвай алишве-
ришдинни дяведин метлеб авай
тарихдин рехъ тир. Гъайиф хьы,
алай вахтунда дагълух гъаф рай-
онра ишлемиш тийиз гадарнавай
рекьер пара ава. Абур къайдадик
кухтуну харанлайриз элкьвенвай
хуьрерал чан хтуниз, экономика,
гъа жергедай яз - туризм, вилик
финиз таъсирда.

Суалар ва жавабар

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ

Ам чи хуьруьн кьил тир...

- Буба, чи хуьруьн вини кьиле авай са куьчеда къирни канва,
ядни ава, йифиз экверни кузва. Амай чкайра рази жедай гъич затни
авач. Им вуч кар я?

- Бубадин, чи хуьруьн кьил тир касдин зурба къвалерни гъа куьчеда
ава. Ада, вири жемьатдиз регъят хъуй лагъана, хуьр авадан авун
патал чара авунвай пулар вич яшамиз жезвай куьмедиз харжна.
Вичизни вичин хизандиз, райондай мугъмандиз къевезвай гъакимриз
вич зурбади яз къалурна. Паталай къевезвай гъакимризни виринра
гъа ик тирди хъиз хъана.

- Буба, а хуьруьн кьил гила гъинава?

- Ам, чан хва, кар алакьдай кас я лагъана, райондиз чехи къул-
лугъдал хутахнава. Райондин центрада къвалахзавай къуллугъчийр
вири гъахтинбуру хъайила, абур яшамиз жезвай куьчейрани къулай
шартлар хъайила, райцентрадални абур къведа.

Шапрус азар я

- Буба, гъафбуру, шапрусдал дамах ийиз, къалин гумар акъу-
диз, ам члугвада. Адакай вуч хийир ава?

- Шапрус, бубадин, чехи азар я. Дуьньядал вишералди инсан-
рихъ хабарни авачиз галуькьзавай азарар ава. Шапрус лагъайтла,
члугвазвай гъар са касди вичи вичик кутазвай азар я. Адак акайла,
а мурдар хесет хъудун лап четин акъвазда.

Чи хуьре Селим твар алай кас хъана. Аял вахтарилай шапрус
члугваз, ада вичин чан харанпа. Ам а зегъерди месе туна. Ятлани
ада шапрус гадарнач.

Адан патав феи мукъва-къилийри, дустари адаз, Селим, вун а
зегъерди рекъизва, вун а зегъеримар, агъу тир шапрус гадара лагъай-
ла, ада ихътин жаваб хганай: "Теъена, къарагъайтла вучда?!"

Гъак хъайила, чан бубадин, шапрус члугун чехи азар тирди гъар
садаз чир хъун лазим я.

М.М.Алиев

И йикъара чав чулав хабар
агакьна: РФ-дин ва РД-дин лай-
ихлу муаллим, яргал йисара
Белиж поселоқдин образовани-
дин идарайра муаллим ва ди-
ректор яз къвалахай Малик Ма-
медович Алиев чавай гъамиша-
лугъ яз къакъатна.

М.М.Алиев 1950-йисуз До-
къузпара райондин Филерин хуь-
ре интеллигентдин хизанда ди-
дедиз хъана. 10-класс Дербент
райондин Белиж поселоқдин 1-
нумрадин мектебда лап хъсан
къиметралди акъалтарна. Мате-
матикадал рикл алай Малик Ма-
медовича къелунар В.И.Ленинан
тварунихъ галай Даггосуни-
верситетдин математикадинни
физикадин факультетда дава-
марна. 1973-йисуз М. Алиев, къ-
лин образование авай пешекар
яз, Белиждин 2-нумрадин шко-
ладиз къвалахиз хтана. Пуд йи-
сан къене ада ина, математика-
дин муаллим яз, акъалтзавай
несилриз дерин чирвилерни тер-
бия гана.

Малик Мамедовича зегъмет
члугваз эгечай сифте йикъалай
вич дерин чирвилер авай пеше-
кар яз къалурна. Ам муаллим-
вилин везифайри рикивай, на-
муслудаказ эгечна. И кар фикир-
да къуна, райондин руководство-
ди 1976-йисуз ам Белиждин 3-
нумрадин школадин директорвиле
тайинарна. 1982-йисуз адаз
Белижда ачухнавай 8-нумрадин
СПТУ-да директорвиле къвала-
хун теклифна. М.Алиев са шу-
мудра райондин собранидиз де-

путатвиле хкъана. Ам активный
общественникни тир. 2014-йиса-
лай тежрибалу муаллим пенси-
яда авай.

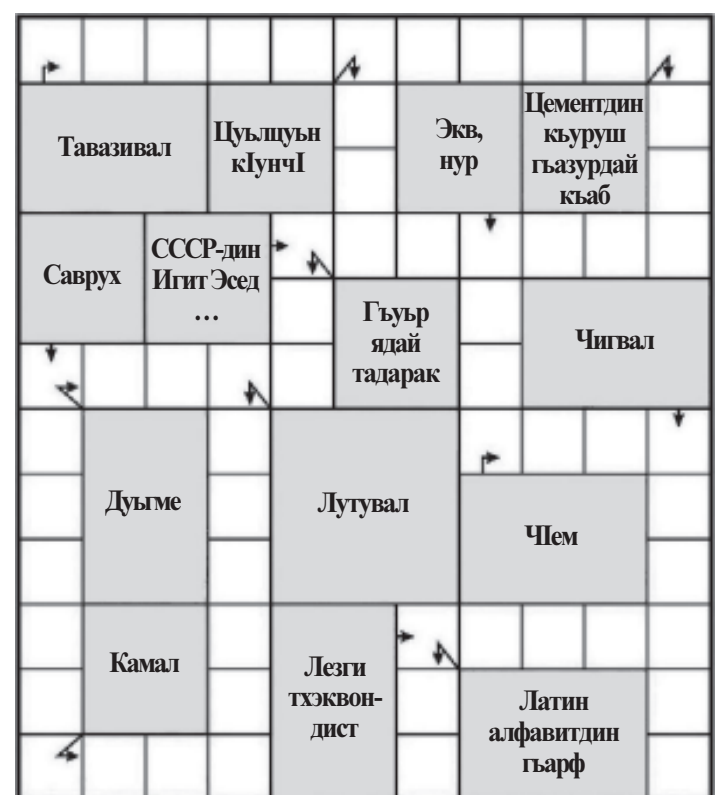
Яргал йисара образовани-
дин хиле гъакъисагъвилелди
зегъмет члугунай Малик Мамедо-
вич Алиев "РФ-дин лайихлу му-
аллим", "РД-дин лайихлу муал-
лим", "Халкъдин просвещенидин
отличник", "Россиядин Федера-
циядин умуми образованидин
гъурметлу къуллугъчи", "Зегъ-
метдин ветеран" тварариз лай-
ихлу хъана.

Чна чешнелу муаллим, кар
алакъдай тешкилатчи Малик
Мамедович рагъметдиз финихъ
галаз алакьалу яз адан умуьр-
дин юлдаш Зумрият Зейдулаев-
на Алиевадиз, веледриз, вири
мукъва-къилийриз башсагълугъ-
вал гузва. Малик муаллимдин
экуь къамат чи риклерай акъат-
дач.

Мукъва-къилияр, ярар-дустар, къуни-къуншияр.

Сканворд

Туькьурайди - К. КЪАЛАЖУХВИ

"ЛГ"-дин 30-нумрадиз акъатай сканворддин жавабар

ДУЪЗ ЦАРАРА: Деълиз. Рафтар. Оружба. Алабаш. Хатруг. ГъалатI. Ашха-
бад. Бегов. Аслан.

ТИК ЦАРАРА: Гъукумат. Зарафат. Метлеб. Шейтанвал. Риза. Агъдабан.
Хайма.

Мегъарамдхуьруьн райондин Гилийрин хуьруьн администра-
циядин къуллугъчийри, вири жемьатди духтур, хейлин йисара рай-
ондин поликлиникадин коллективдиз регъбервал гайи
Фажрудин Сулейманович АБУМУСЛИМОВ
кечмиш хъунихъ галаз алакьалу яз, рагъметлудан хизандиз, вири
мукъва-къилийриз, дериндай хажалат члугуналди, башсагълугъ-
вал гузва.